

Újpesti

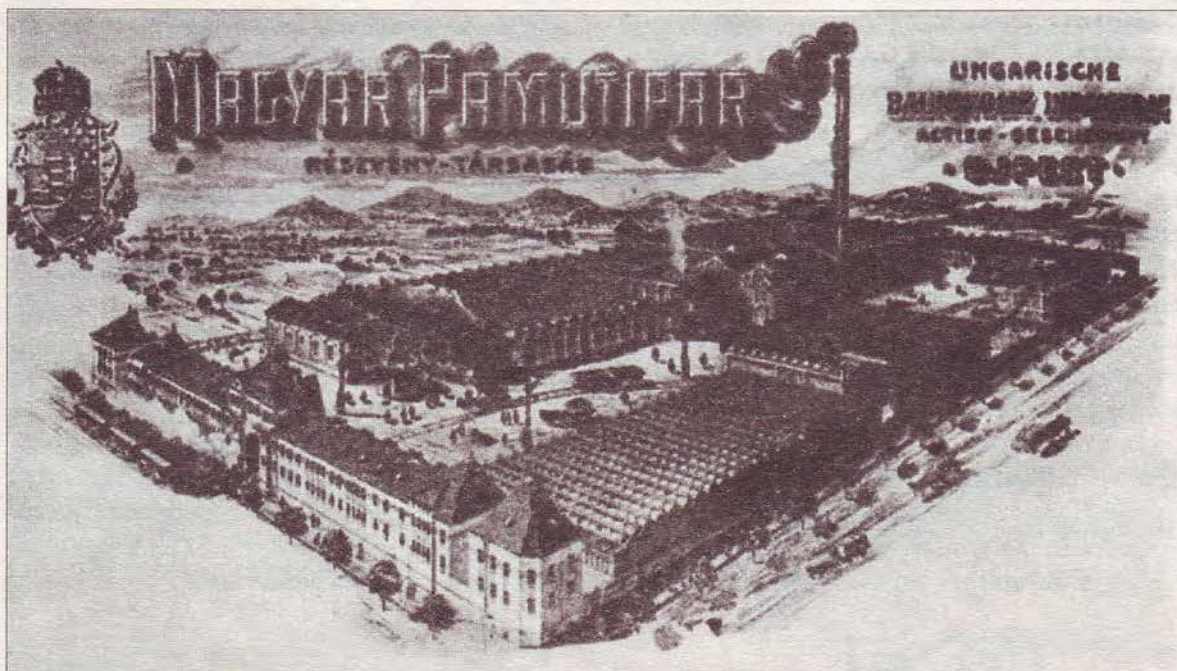
2008. szeptember XV. évfolyam 3. sz.

Helytörténeti Értesítő

Újpest Gyöngye – lehetne akár egy csodálatos hajadon, a kávéházi szépségverseny törékeny győztese, aki tizenhét éves korára máris a város büszkesége. Vagy miért ne lehetne jóízű szőlőfajta, amelyet az egykori istvánhegyi tőkék helyére telepítettek, és amelynek enyhén savanykás levéből olyan fröccsöt kever a piaci kocsmáros, hogy azt még Fóton is emlegetik. Újpest Gyöngye azonban sem ez, sem az. Az álca mögött egy rég letűnt márkavédjegy, a Magyar Pamutipar Rt. legjobb minőségű fehérnemű-vászna, sifonja rejtőzködik. Hajdan a gyár egyik legsikeresebb exportcikke volt; ebből varrattak mідert az osztrák fräulenek, és

ebből szabták a szerb arisztokrácia ingeit. E kiváló minőségű anyagnak csak egyetlen párja akadt, a Palotai Gyolcs. Úgy lehettek egymással, mint a két szomszédvár. Újpest Gyöngyének eleganciáját remekül kiegészítette a rusztikusabb palotai társ. A pamutgyár nem ismerte a megkülönböztetést; a cukros ételekről álmódó szövölányok jöhettek innen és onnan is, munkájuk nyomán omlottak a műselyemszövetek, az inlettek és a jaquardok. Bár a fonodai munkások zefírrrel dolgoztak, a párkák mégis úgy gombolyították az élet fonalát, hogy a Magyar Pamutiparból és gyöngyszemeiből nem maradt más, csak a letűnt márkavédjegy. □ *Rojkó Annamária*

80 év pillanatképei a Pamutgyár életében

„A Vasút ucca mellett, a vörös keresztnél egy szövőgár épül, amely két hó alatt munkáit megkezdi. A gár már azért nagyon előnyös Ujpestre nézve mert benne 13. életévét betöltött suhantól kezdve korosabb ember is, ki más munkára képtelen, kaphat alkalmazást. Nehéz munka nincs; a munkások csak gépeknél alkalmaztatnak. A már meglévő 1600 négyzetméteres kiterjedésű termen kívül jövő tavaszra még három ép ily nagy termet akarnak még hozzáépíteni, és így községünkben pangó általános munkahiányon ezen gár egy kis lendületet fog adni...” (Ujpesti Közlöny, 1882. október 1.)

„Az ujpesti szövő- és fonómunkások és munkásnők szakegylete 1899. évi nov. hó 25-én (szombaton) a Colosseum összes feldisített termeiben (Árpád u. 23. sz. a.) műkedvelői előadás, nemzetközi világposta, confetti- és szerpentincsata és tánczczal egybekötött Katalin ünnepélyt rendez. [...] Az esetleges tiszta jövedelem részben az ujpesti szegény gyermekek felruházására, részben a szakegyleti zászló-alap javára fordittatik.” (Ujpesti Közlöny, 1899. november 2.)

„Sztrájk Ujpesten. [...] A békéltető bizottság jegyzőkönyvbe foglalta a sztrájkbizottság képviselői: Gései János, Mayer Anna és Kovács Mária által előterjesztett követeléseket s a gár igazgatója Szurdai Weisz Róbert által e panaszokra adott válaszokat. [...] A békéltető bizottság, miután minden egyes pontnál úgy a nagy számban lévő munkások, mint a gár igazgatójának felszólalását meghallgatta, sem a tanukihallgatást sem a helyszíni szemlét szükségesnek nem tartotta, az üzleti könyvekből pedig meggyőződött arról, hogy kisebb fizetést csak azon munkások kaptak, kik kevesebb ideig dolgoztak: zárt ülésre alakult át s beható eszmecsere után a 4-ik pontra vonatkozólag arra kötelezte a gár igazgatóságát, hogy a munkások bérét tartozik hetenkint kifizetni.” (Közérdek, 1900. november 29.)

„Tűz az ujpesti pamutgyárban. Nagy veszedelem fenyegette január 26-án reggel 7 órakor a Pamutipar Részvénytársaság gyárte-

lepét. A telep közepén álló pamutgyapottisztító raktárban támadt a tűz, ahol tavaly is tűz volt de még csírájában el lehetett oltani. Ma azonban egy pillanat alatt lángba borította a nagy mennyiségben felhalmozott pamutanyagot, amitől az épület is meggyulladt. A tisztító raktárban a tűz idején húsz munkásnő és munkás dolgozott, akik kimenekültek az égő raktárból és nyomban hozzáfogtak az oltáshoz. Megérkeztek az ujpesti tűzoltók is: azonban a pusztító elemnek nem tudtak gátat vetni.” (Ellenzéki Ujság, 1903. február 1.)

„Milyen viszonyok között dolgozik egy textilmunkás Magyarország egyik leggazdagabb gyárában? A gár a Magyar Pamutipar Részvénytársaságé Ujpest, Erkel u. Reggel 7 órakor kezdődik a munka, ugyan olyan piszkos, poros az üzem, mint volt tegnap. 12 órakor részben leállnak, ebédidő van. Az ennivalót ha állva nem akarják a munkások elfogyasztani, akkor kénytelenek a piszkos padlóra leülni, mert ebédlő az nincs. De nincs öltöző sem, meg a mosdó is csak három vízcsapból áll olyan nagy teremben ahol pár száz munkás dolgozik.” (Ellenzéki Textilmunkás, 1933. január)

„Diákszemmel újpesti üzemekben. Az első nap a Magyar Pamutiparban. [...] Érdekes volt amint a piszkos, csomós gyapot-kötegeket betették a gépsor egyik oldalán és a túlsó felén kétujjnyi vastag hófehér hurkában jött ki a gyapot. A folyamat során ezt a hurkát nyújtották egyre vékonyabbá, míg végül sodrással pamutot nyertek. [...] A fonodák után megtekintettük a szövödét. Itt a két-három elemi szálból összesodort cérnából indulnak ki. [...] A gépek között mint a pókháló úgy feszülnek a több méter széles cérnarengetegek. Olyan volt messziről, mintha már vászon lenne, pedig csak a hosszant szálak voltak meg. A keresztfonalakat egy következő gép szőtte bele. A gép túlsó végén már a kész anyag göngyölődött elő, s rögtön végekbe tekeredett. [...] érdekes volt a gár mozgalma, ritmusa, a korszerű gépek, amelyek majdnem feleslegessé teszik az emberi erőt.” (Ujpest, 1960.) (Összeállította: Szöllősy Marianne)

Újpesti

2008. szeptember XV. évfolyam 3. sz.

Helytörténeti Értesítő

**Az Újpesti Helytörténeti
Alapítvány lapja**

Alapító szerkesztő:
KADLECOVITS GÉZA

A szerkesztőbizottság elnöke:
DR. SIPOS LAJOS

A szerkesztőbizottság tagjai:
HIRMANN LÁSZLÓ
DR. KÖRÖS ANDRÁS
NEUFELD GYÖRGYNÉ
ROJKÓ ANNAMÁRIA

Szerkesztő:
ROJKÓ ANNAMÁRIA

Munkatársak:
IVÁNYI JÁNOS
IVÁNYINÉ KONRÁD GIZELLA
KÖRÖS ANIKÓ
KRIZSÁN SÁNDOR
DR. SALLAI JÁNOS
SZÖLLÖSY MARIANNE

Számunk szerzői:
BABITS MIHÁLY *költő*
BANGHA KATALIN *újságíró*
DONÁTH BLANKA *pszichológus, az
MTA Pszichológiai Tudományos
Intézetének nyugdíjas munkatársa*
HIRMANN LÁSZLÓ *tanár*
IVÁNYI JÁNOS *okleveles építőmérnök*
JOZEFKA ANTAL *vegyészmérnök, az
Újpesti Művészek Társaságának
elnöke*
KRIZSÁN SÁNDOR *gyűjteménykezelő*
LŐRINCZ RÓBERT *könyvtáros*
RÓBERT PÉTER *újságíró*
ROJKÓ ANNAMÁRIA *újságíró,
szerkesztő*
SZÖLLÖSY MARIANNE
helytörténetgyűjtemény-vezető
TÓTH MÁTÉ *tudományos
munkatárs (OSZK)*

Kiadja:
Újpest Önkormányzata
Lapterv: BANGA FERENC
Műszaki szerkesztő:
GELLÉRT KATALIN
Nyomdai kivitelezés:
NAGY ÉS TÁRSA
Felelős vezető: SZÜCS ERNŐ

Magyar Pamutipar Rt. (részlet)

1	ROJKÓ ANNAMÁRIA <i>Újpest Gyöngye</i>
Múltidéző	
2	<i>80 év pillanatképei a Pamutgyár életében</i>
Összeállította SZÖLLÖSY MARIANNE
Tanulmány	
4	BANGHA KATALIN <i>Akinek a család választott szakmát:
Szurday Róbert</i>
Közlemények	
8	IVÁNYI JÁNOS <i>Az Újpesti Járásbíróság 100 éves épülete</i>
11	ROJKÓ ANNAMÁRIA <i>Epizódok Aschner Lipót életéből,
2. rész, Az Egger család és Pintér József</i>
13	RÓBERT PÉTER <i>Kajlinger – akiről kuplét írtak,
majd emléktáblát kapott</i>
14	LŐRINCZ RÓBERT <i>A 70 éves Tunggram strand alapítása
és első évtizedei</i>
16	DONÁTH BLANKA <i>A Toldi utca 9-től a Horthy Miklós
út 72-ig</i>
19	JOZEFKA ANTAL <i>Repülőmodellek Újpesten</i>
21	KRIZSÁN SÁNDOR <i>A Káposztásmegyeri lakótelep
története évszámok tükrében, 3. rész</i>
24	TÓTH MÁTÉ <i>Babits és Arany</i>
24	BABITS MIHÁLY <i>Arany Jánoshoz</i>
Híres újpestiek	
25	HIRMANN LÁSZLÓ <i>Szőnyi István</i>
Interjú	
28	SZÖLLÖSY MARIANNE <i>Nem szabad nagyon belemélyedni
a bajokba, attól nem lesz jobb, csak rosszabb</i>
32	Helytörténeti hírek

BANGHA KATALIN

Akinek a család választott szakmát: Szurday Róbert

A szépkorú textileseknek személyes élményük vagy emléképük van még a köpcös, fekete hajú, bajszos, szemüveges úrról: Szurday Róbertről (1877–1938), a magyar textilipar egykori irányítójáról, a Magyar Pamutipar Rt. vezérigazgatójáról. Szurday 1900 és 1936 között volt az újpesti gyár tulajdonosa, igazgatója, majd vezérigazgatója. Ez alatt az idő alatt a gyárat az ország egyik legnagyobb iparvállalatává s legnagyobb pamutipari vállalatává fejlesztette. Az MPI Rt. fejlesztései, eredményei nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy Újpestnek – várossá nyilvánítása idején és az azt követő évtizedekben – az ipari termelésben olyan előkelő helye legyen, amelyre ma is gyakran utalunk. A textiles utódok, akik Szurday Róbert halála után több mint 50 esztendőn át fonták

a fonalat, szőtték a szövetet Újpesten, elismerően említik: nemcsak tulajdonosa, vezetője volt az újpesti gyárnak, hanem tanulta is a szakmát, sőt, minden lépcsőfokot végigjárt, amikor családja – befektetesként – a pályára segítette.

Az újpesti Magyar Pamutipart Roger Tatham angol gyáros alapította 1882-ben. A vállalkozásoknak ekkor csupán az úgynevezett másodlagos ágakon, a fonást és szövést követő kikészítésben sikerült gyökeret verniük. Ezekben az évtizedekben megerősödött az a két vállalkozás, amely az újpesti gyár, továbbá Szurday Róbert életútja szempontjából is lényeges lesz: a Goldberger mellett feltört a Spitzer Gerzson-féle kartonnyomó. Magyarországon 1881-ben hozták az első ipartámogató törvényt, amely az elmaradott iparágakban újonnan alakítandó gyáraknak 15 évi adómentességet adott. De 1885-ben – az újpestivel együtt – már 530 gyár jelentett csődöt a gazdasági válság hatására. Az újpesti gyár, az első Magyar Pamutfonó, 1885-ben bezárta kapuit, majd a Süddeutsche Baumwoll-Industrie Gesellschaft, a Délnémet Pamutipari Rt. érzett „üzletet” a gyár megvételében. Magyarországon ugyanis az újpesti gyár volt az első és egyetlen pamutfonoda. 1893-ban a gyárat azonban teljes berendezéssel eladták egy magyar családi vállalatnak: a Spitzer Gerzson, és Társai cégnek. (A Spitzer család a törökök kiűzése után települt be Morvaországból, a családfő, Spitzer Gerzson textilkereskedést örökölt, ezt egészítette ki az óbudai kékfestő műhellyel.)

Amikor Spitzer Gerzson elhalálozott, gyermeke nem lévén, végakarátát az örökösök valósították meg: nővére gyermeke és a többi unokaöccs is bekapcsolódott a munkába. Először Weisz Móricra szállt a főnökség. Őt Adolf, majd Leo követte a vezetésben. Róbert úr, az MPI Rt. későbbi vezérigazgatója, ekkor még csak 2 éves volt.

Szurday Róbert

1894-ben az újpesti fonoda a tűz martalékává vált. A talpra állításhoz szükséges összeget a Weisz család nem tudta befektetni. A megoldást a Hazai Bank jelentette, de a részvények 75 százaléka még a család kezében maradt.

A honfoglalás ezredik évfordulóján, a millenniumi kiállításon, az MPI Rt. termékei is részt vettek nagy sikert aratva, de ekkor a gyár – horvát és a felvidéki gyárak mögött – még csak a harmadik volt nagyságrendjében, tőke- és gépállománya is, munkáslétszáma is az ipárnak csak ötödét adta. Most már a gépekhez, a technológiához értő, menedzser típusú vezetőre volt szükség.

Szurday Weisz Róbert mindhárom követelménynek megfelelt.

A tőkés nagyüzemmé fejlesztést, mint új irányvonalat képviselő szurdai Weisz Róbert 1877-ben született Budapesten. Kétéves korában árvaságra jutott. Neveléséről a család gondoskodott, kiszemelték a gyár vezetésére, és magától értetődő módon segítették, hogy az ehhez szükséges magas fokú képzettséget megszerezze. A középiskola elvégzése után Mühlhausen hírneves textilfőiskoláján szerzett fonásból és szövésből diplomát, majd számos európai textilgyárban kétkezi munkásként gyarapította ismereteit. A több éves tanulmányút része volt, hogy megfordult az MPI Rt. alapítójának kuchenii gyárában, egy rangos manchesteri fonógépgyárban, egy liverpooli pamutkereskedelmi vállalatnál. Tanulmányútja kihagyhatatlan állomásait jelentették Amerika – New-York, New-Orleans – modern nagyüzemei, a világpiac gyapotkereskedői és az iparág őshazája: Kína, Korea és Japán. A kiadós tanulmányút után a vállalat egyik igazgatója lett, s bár volt egy gyenge kísérlete az irodalomban (úgy tudjuk, egyik, Kínáról szóló darabját be is mutatták), a család elszakította a múzsáktól: elvárták, hogy a taníttatásába befektetett tőkét most már a cég érdekében kamatoztassa.

1906-ban foglalta el a vezérigazgatói széket, és nyitott új fejezetet a gyár életében. Ófélése a magyar ipar fejlesztése terén kifejtett érdemes tevékenységéért magyar nemesiséget adományozott a családnak – a korábban

megvásárolt Zala megyei Szurda pusztá nyomán – Szurday előnévvel. Utóbb a nemesi előnév vezetéknévként való használatát is engedélyezte számukra.

A megtapasztalt nyugati rugalmasabb módszerek, minták és a hazai félféudális viszonyok hatására „patriarkális” magatartás volt jellemző Szurdayra. Magához ölelte a jól dolgozókat, de gazdai szigorral intézkedett is, bár tény: az átlagosnál jobban bánt a munkásokkal. A gyárat nem csupán a profitfakasztás forrásának, részvényesi tulajdonának, hanem legszemélyesebb alkotásának, életművének tekintette.

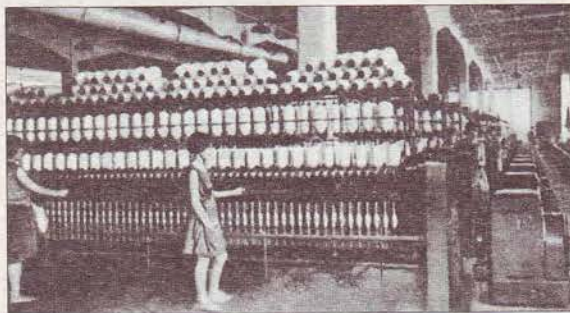
Az új vezérigazgató hamarosan belátta: a gyár nagyarányú rekonstrukció nélkül, a fonoda korszerűsítése és a szövöde kibővítése nélkül nem lehet versenyképes. 1906-ban eladták a Spitzer-ek ősi óbudai telepét a Hitelbanknak, ám e minden bizonnyal fájdalmas lépés bevétele sem volt a tervekhez elegendő. Egy Triesztben székelő olasz-osztrák vállalat és velük együtt több osztrák textilgyáros is érkezett Újpestre. Szurday Róbert és bátyja, Géza ekkor a részvények egyharmadát, míg az olasz és osztrák gyárosok a kétharmadát birtoolták. Megjelent az igazi nagyhatalom: a Hitelbank, amely anyavállalatával, a Rotschildoktól alapított osztrák Creditanstaltal együtt az Osztrák–Magyar Monarchia legnagyobb pénzüzetete, az állam és a Habsburg-dinasztia bankára, fő hitelezője volt. A fináncióknak a textilipar iránti megnövekedett érdeklődése általános jelenség volt. Az textilipari konjunktúra szemmel látható volt, a lakosság gyors ütemű növekedése, iparosodása kibővítette a belső fogyasztást, a hadsereg szükségletei is állandó, biztos piacot teremtettek.

A rekonstrukció során a fonoda és a szövöde mellett a régi géppark is korszerűsödött, főleg angol és német gépekkel, a szükséges előművekkel 30 ezer orsós fonodát és 600 gépes szövödét alakítottak ki 1912–1913-ban. Eme gépek többsége 1945 után is működött a gyárban. Fonalfehérítő, mercerező üzem is épült, festő üzem létesült. Folytatták a Pamutház építését is, amelynek színvonalasnak számító lakásaiban német és cseh mestereket helyeztek el. Szurday tudta: nemcsak gépeket, hanem szakembereket is importálnia kell. A gyár egyik bejárata a Pamutház kapuja lett. Itt

fordult be az iparvágány gőzmozdonya. A kapu magas boltozata ma is látható. Egy korabeli levél fejlécén a gyár látképe szerepel és hivatalos szöveggént olvasható: „Az MPI Rt. a Magyar Királyi Államvasutaknak és annak gyárainak szállítója [...] Gyárt azon kívül gyolcsot, vászont, chiffont, canavászt, inletet, ponyvát, fonalat, vattát, valamint tisztítógyolcsot és bányamécsbelet [...] Múlt évi eladásunk: 50 000 drb öltöny. Gyártelepünkön 1 200 munkást foglalkoztatunk [...]”.

Ebben az időszakban az MPI Rt. tőkés nagyüzemmé fejlődött, amely átvészelte a gazdasági válságokat, és mint ahogyan később bebizonyosodott: a (két) viláégést is. Mivel a Pamutközpont elnöke Szurday Róbert lett, a világháborúban is csak az utolsó pillanatban érték a gyárat a megszorítások.

Az 1919-es Tanácsköztársaság idején a munka folyamatos volt, a gyár károkat nem szenvedett. A munkástanáccsal a tőkésesek együttműködtek. Az üzem termelt, a munkások megbecsülték Szurday szakértelmét, aki megtartotta igazgatói posztját. Később a szocializálás során a részvényesek társasága helyett a Magyar Pamutipart a munkások kollektívája vette birtokba, Szurday Róbert pedig Svájcba utazott, de augusztusban visszajött. Visszaállította a tőkés rendet, maga mellé állította a munkásokat. Mivel fel kellett ruházni az országot, a textilgyárak elsőbbséget élveztek a szénellátásban, az import alapanyag beszerzésében. A Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke Szurday lett. Nem volt sem szénhiány, sem pamuthiány. Újra beindult a tőkés gépezet, a piac minden termékre vevő volt. A szövődésben 1925-ben felállítottak 40 széles, új gyártmány szövésre alkalmas szövőgépet, ezzel a géppark 640-re emelkedett. A

A Magyar Pamutipar Rt. fonodája

fonoda ezzel egy időben hat, angol gyártmányú Platt gyűrűsfonógéppel gyarapodott.

A nagy nyereségből értékmegőrzésként Szurdayék ekkor vásárolták meg a későbbi Fonó II.-t (ma K+P kereskedőház és melletti területet), a lipótvárosi Sas utcai irodát az Arany János utcai új székházra cserélték, kiépítették a gyár főbejáratát az Erkel utca és a Klauzál utca sarkán, itt fordult az iparvágány és itt volt a személybejáró is. A főporta mellett kis irodaházat építettek. Itt helyezték el az üzemorvosi rendelőt. A világháborúból és az azt követő inflációs időszakból az MPI Rt. megerősödve került ki.

Szurday Róbert rövid idő alatt ismét nagyszabású rekonstrukciós tervet dolgozott ki, amelyre a közgyűlés 4 millió pengő ráfordítást szavazott meg. Ez 1927-1928-ban a Magyar Pamutipar Rt.-nek a legnagyobb fonó- és szövőgyár címet biztosította. A rekonstrukció végül az 5 milliót is meghaladta, s ennek oka a főrésztvényesek és a Hitelbank urai szerint a Fonó II. – általuk fényűzőnek ítélt – beruházása volt. De az eredmények jöttek, az MPI Rt. ezekben az években rekord nyereséget, az alaptőke 16-17 százalékát könyvelhette el. Az 1925-1939 közötti évek a magyar textilipar aranykorát jelentették. Ezekben az években jelent meg a termékeken a védjegy: a csőrében arany gyűrűt tartó fekete holló.

Szurday Róbert tekintélye, befolyása csorbíthatatlannak tűnt. A Textilgyárosok Országos Egyesületének – Goldberger Leóval együtt – elnöke volt, a Munkaadók Szövetsége ugyancsak őt választotta elnökévé, a Statisztikai Hivatal pamutszakosztályának is elnöke lett. Ezen kívül számos hazai és nemzetközi vállalat, gazdasági szervezet vezetésében tevékenykedett. Az 1935. évi választások alkalmával a nagytőkés érdekszervezetek támogatásával kormánypárti képviselő lett.

1934-ben ünnepelték meg a Magyar Pamutipar Rt. fennállásának ötvenedik évfordulóját a Városi (ma: Erkel) Színházban. Az ünnep rangos társadalmi eseménynek számított. Volt mire visszatekinteni a termelési eredményeken kívül is. A sportkör, amelyet a munkások a maguk erejéből indítottak el a futballkedvelők és szurkolók döntése nyomán, a Magyar Pamutipar Sport Club (MPSC) ne-

vet vette fel. Szurday Róbert engedélyezte a sportkör működését, majd később a vállalati támogatás is megérkezett. Vasárnaponként a futballpálya megtelt lelkes pamutipari drukkerekkel. A futbalcsapat 1934-1936-ban élte a fénykorát, a nagynevű Újpest megverése után a pamutgyári csapatot a visszaemlékezők szerint sokan verhetetlennek tartották. Igazság szerint az MPSC a jó középcsapatok sorába tartozott, de a budapesti I. osztályban, az NB III-ban, sőt az NB II-ben is sikerrel szerepeltek. Legyőzték például a győri ETO és a Tatányi csapatát is. A labdarúgó után a harmincas években sorra alakult a többi szakosztály: az ökölvívó, kézilabda, torna, sportrepülő, céllövő. A legnagyobb sikereket a női kézilabdások érték el: 1933 és 1944 között két alkalommal nyertek országos bajnokságot.

A sportlétesítmények közé „számították” a békásmegyeri üdülőtelepet is; a homokkal feltöltött, tornaszerekkel, dunai lejáróval ellátott, árnyas jegenyesorral beültetett hatalmas területen sorra épültek a víkendházak. Virágzott a vízi sport, a csónakházban mindent megtaláltak az evezés szerelmesei. (A római parti pamutkolónia még közel hatvan évig volt a gyár birtokában.)

A huszas évek műkedvelő csoportjai után 1934-ben, a jubileum évében nyitották meg a gyár területén a később Szurdayról elnevezett kultúrházat. A kultúrterem, bár egyúttal étkező, edzőhelyiség, klub is volt, mégis nagyobb lehetőséget nyújtott az összejövetelek, táncestek, színjátszó próbák számára, bár az előadásokat többnyire a Katolikus Kör színpadán tartották meg, főként opereteket mutattak be és bohózatokat. A Magyar Pamutipar ismert kultúr csoportja volt akkoriban a dalárda, a 40 tagú férfikórus ünnepi alkalmakkor, műsorokban lépett fel, és több dalosversenyen is szerepelt sikerrel.

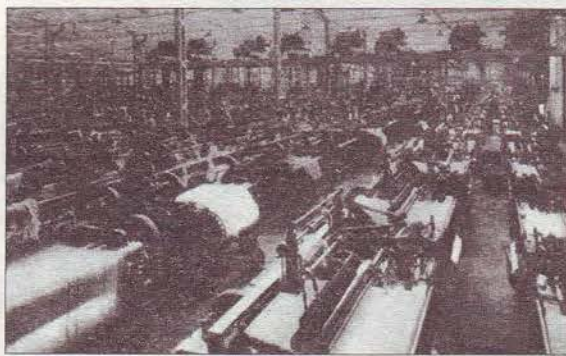
A gyár első orvosi rendelőjét bővítették, majd 1934-ben a Dózsa György úti későbbi napközi épületébe költöztették, ekkor már 8 orvos látta el a szakrendelést. 1933-ban létesült a gyár csecsemőotthona, a bölcsőde. Ezek a vívmányok Szurday imázsát is erősítették.

A harmincas évek második felének egyre jobban nyomasztó jelensége volt a kon-

junktúra lassú, de biztos leáldozása. A termelés ezért akadozni kezdett, majd 1937-re a fogyasztás az előző évihez képest 25 százalékkal esett vissza. Az általános helyzetet az MPI Rt.-ben jelentős termelési, üzletpolitikai, pénzügyi és vezetési nehézségek kísérték. A Hitelbank 1935-től – tudatos módon – Szurday háttérbe szorítására törekedett, az év végén pedig már új szerződést kötött vele, amelynek értelmében ugyan továbbra is vezérigazgató maradt, de a Hitelbanknak alárendelve. Szurday Róbert 1937 januárjában, megromlott egészségi állapotára tekintettel, a nyugdíjazását kérte. Abban az évben töltötte be 60. életévét. A közélettől nem vonult vissza, részt vett a Parlament ülésein, néha hozzászólt gazdaságpolitikai kérdésekhez, eljárótagot az elnöksége alatt álló egyesületekbe, megszokott klubjába. 1938. február 8-án, a Lipótvárosi Társaskör vacsoráján mondott beszédet, eközben hirtelen összeesett és meghalt. A vállalat és a bank meggyászolta. Az Országház épületére is kikerült a fekete lobogó.

Szurday Róbertet a Kerepesi temetőben nagyon sokan kísérték utolsó útjára. A 42. parcellában emelt síremléke Kisfaludi Strobl Zsigmond alkotása, rajta a sírfelirat: „Szívedben nem volt más csak szeretet, / Küzdelem, munka, ez volt életed”.

A Magyar Pamutipart – több szervezeti változást követően – 1994-ben érte el a felszámolás ideje. Akkoriban már újra a Kiss Ernő-ről elnevezett utcára nyílt a telephely ama kapuja, amelynek utcanévadójaként – 1947-től 1953-ig – Szurday Róbertet jegyezték, majd a szocialista ipar idején – a legnagyobb pamutiparági gyár apropóján – a Pamutgyár utca nevet írták a krónikák. □

Az MPI szövőterme a 30-as években

Az Újpesti Járásbíróság 100 éves épülete

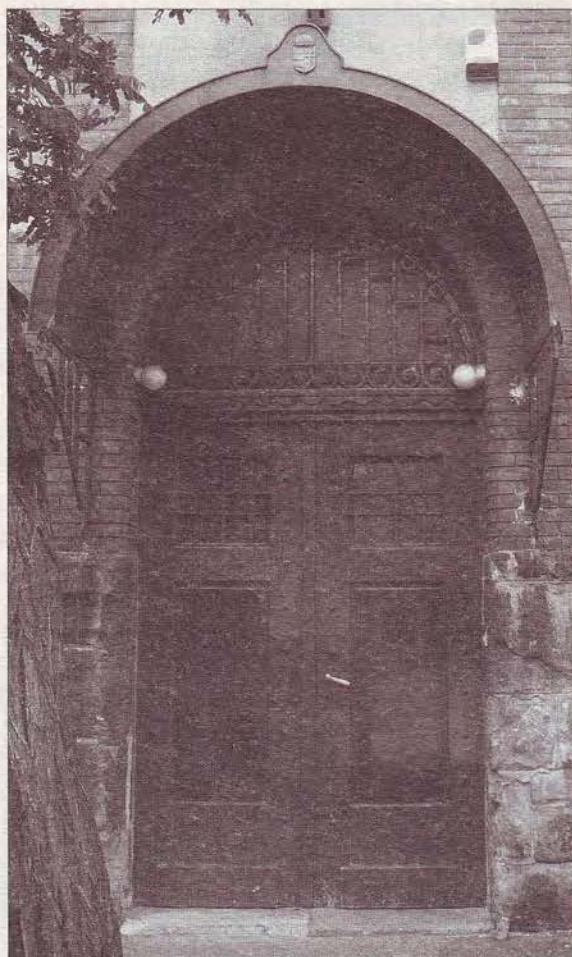

Az 1871. évi XVIII. törvény-cikk megalkotásáig a községi előjáróság feladata volt a köz-igazgatáson túl az igazságszolgáltatás ellátása is. A hivatkozott törvénnyel a két hatáskört elválasztották egymástól, minek következtében Újpestet a pest-lipótvárosi királyi járásbírósághoz osztották be, 1880-ban pedig a váci királyi járásbírósághoz csatolták. Az 1899. évi 41969. számú igazságügyi miniszteri rendelettel megszervezték az újpesti királyi járásbíróságot, melyhez Fót és Rákospalota községek is tartoztak. Az igazságügyi miniszter azzal a feltétellel állította fel Újpesten a járásbírósá-

got, hogy annak működéséhez a község 10 évig ingyenesen biztosítja a hivatali helyiségeket. Ezt Újpest először a Löwy (ma: Venetianer) utcában levő, a községi nyugdíjalap tulajdonát képező házban, majd az akkor épült új községház épületében 10 emeleti, 5 földszinti (telekkönyvi részleg) és a pincében börtön céljára szolgáló helyiségekkel teljesítette. A helyiségeket ugyancsak a község rendezte be, ezzel – és a fel nem számított bérleti díjjal – 10 éven keresztül mintegy 12-14 000 koronával járult hozzá az igazságszolgáltatás megfelelő körülményeihez.

1907-ben az igazságügyi kormányzat Jablonszky Ferenc építész bízta meg a Tavasz és Erzsébet utca sarkán lévő telken felépítendő bírósági épület megtervezésével. A tervezés során Jablonszky figyelembe vette mindazon igényeket, amelyeket az ilyen jellegű épületekkel szemben a századfordulón támasztottak. Ezek lényege az volt, hogy a bírósági épület lehetőleg a település központjában legyen (ez a telek révén, mint adottság, megvolt), homlokzati kiképzése a funkciónak megfelelően egyszerű és komoly, helyisége-elrendezése a funkcionális kötöttségekhez igazodóan közel egységes legyen, ugyanakkor nyújtson lehetőséget képző- és iparművészeti munkák alkalmazására is.

A helyszínen fellelt vörös márványtábla tanúsága szerint „Ő Felsége I. Ferenc József Magyarország Apostoli Királyának uralkodása alatt Güntler Antal V[alóságos]. B[első]. T[itkos]. T[anácsos]. igazságügyminiszter, Rónay Kamill királyi curiai bíró, a Pestvidéki királyi törvényszék elnökének működése idejében, Cserba Ferenc királyi ítélőtáblai bíró, a királyi járásbíróság vezetőjének felügyelete alatt, Jablonszky Ferenc műépítész tervei szerint, Fischinger Gyula királyi műszaki tanácsos ellenőrzése mellett építették Kallós A. és Koch R. építőmesterek 1908-1909. évben”. Várható, hogy az épület ez évben (2008-ban) megkezdett bővítéséhez kapcsolódóan a márvány-

A bejárat kapu

táblát az előcsarnokban vagy a főhomlokzaton el fogják helyezni.

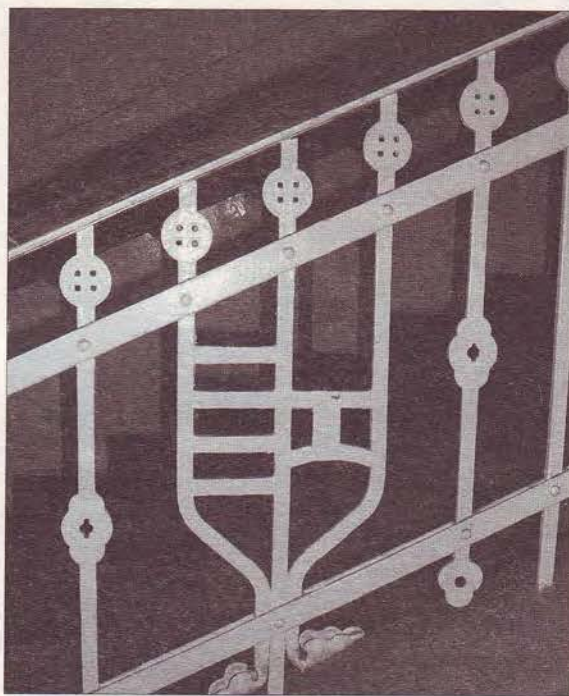
A járásbíróság épületegyüttese – a jelenlegi bővítéshez történt bontást megelőzően – három ütemben épült fel. A korabeli – közismert – képeslap szerint I. ütemben Jablonszky Ferenc tervei szerint a Tavasz utcai (teljes északi) egyemeletes épület a keleti oldalon három ablaktengelynyi kéttraktusos, a nyugati oldalon két ablaktengelynyi egytraktusos szárnyal épült fel. Ezen épület teljesen egységes szerkezeti rendszerrel, alulbordás monolit vasbeton födémekkel és ötszelemenés függesztőművel kombinált állószékes fedél-székekkel készült. Erre az időszakra tehető a főépülettől függetlenül, attól az Erzsébet utcában mintegy 13,5 m-re elhúzva elhelyezkedő földszintes épületrész építése. Ugró Gyula monográfiája szerint az egyemeletes épület 26 helyiségében voltak tárgyalótermek és irodák, míg a földszintes épületben volt a fogda két férfi és két női helyiséggel, valamint a fogházor lakása. Az épületegyüttes bővítéséhez készített építészettörténeti elemzés szerint II. ütemben 1908(9) és 1938 között, az 1920-as években történt a főépület nyugati – egytraktusos, egyemeletes – szárnyának bővítése, majd az 1938-39-es átépítés során a nyugati szárny újabb, mintegy 18,5 m-es szakaszának, valamint az Erzsébet utcai egyemeletes rész kibővítése az eredeti iroda és a földszintes szakasz között. Ezzel kialakult az újabb (2008. évi) bővítés előtti állapot. Az 1938-39-es átalakítás-bővítés színvonal, igényessége az eredetivel vetekszik, a hozzáépítések harmonikusan illeszkednek az eredeti együtteshez. A két meglevő épület megjelenésének összekapcsolása is kiválóan sikerült.

A reprezentatív középület két sarok- és egy középrizalittal tagolt. Homlokzata a tervező stílusára jellemzően a boltíves ablakok felett téglaburkolattal díszített, aminek hatását fokozzák a dísztéglából kirakott mezők az emeleti részen, jellegzetessé téve az épületet. A homlokzati díszítések egyértelműen nem tartoznak egyik stílusirányzathoz sem, a korra jellemző későeklektikától távolálló, szecessziós jegyeket mutató architektúra jelenik meg az épületen.

Magas szintű mesterségbeli tudásra utal a falazat magassági és vastagsági méreté-

nek modulálása. A méretek megválasztásánál egyértelműen téglamodult használtak, a darabolási maradék valószínűsíthető 100 %-os beépítésével. A tetőszerkezet mérnöki szemléletű kialakítása biztosítja annak állékonyágát immár száz éve, szintén magas szintű tudásról tanúskodva.

Az épület külső megformálása is a megrendelők és az alkotók igényességét tükrözi. A téгла-architektúra alkalmazásának magas fokú ismerete, a téгла és vakolt felületek finom aránya, a részletek gazdagsága, átgondoltsága kiemeli a kor középületei közül, formálásának bizonyos részletei lechneri hatást mutatnak (Vakok Intézete). A főbejárat rész kiemelkedik díszességével a rizalitok közül. A tölgyfa bejárat kapu és az előtető már az 1910-es fényképen is a mai megjelenésében látható, mívés megjelenésük, tartós anyaghasználatuk feltétlenül megtartásuk mellett szól. A kapuzat feletti kőpillérek által határolt vakolt felületen mindig az adott kor címere díszítette az épületet. Az előtető felett nagyméretű zászlótartó áll. A rizalitok sarokpillérenek tetején mészkőből készített lezáró fedkövek találhatók. Megjegyezzük, hogy az adott építészeti korszak egyik jellemző homlokzati kialakítása – téгла lizénák közötti vakolt felület – több

A stilizált korlátdíszes fölépcső

újpesti középületen is fellelhető. Ez jelenik meg az ebben az évtizedben (1901-10 között) épült iskolákon, különösen szépen a Tanoda téri iskola alsó két szintjén. Országos összehasonlításban is érdemes felidézni a körmendi városi bíróság homlokzatát, amelyen ugyan szerényebb mértékben, de megjelenik a kiemelt középrizalit, a téglalízenák közötti vakolt felület és a sarkokat lezáró „kőbaba”.

Az újpesti járásbíróság épületének belső kialakítása is a megvalósításban résztvevő iparosok magas szintű mesterségbeli tudását igazolja. Szecessziós jegyekkel bírnak a földszinti folyosói hirdetőtáblák és a díszes folyosói ajtótokok. A főlépcsőházi kovácsoltvas korlát egyedi darab, korlátmezői a magyar címerpajzsot ábrázolták. (Úgy tűnik, a jobboldali mező hármashalmon álló kettős keresztjét egy korábbi koncepció alapján szándékosan tüntették el!). A főlépcsőház kovácsoltvas csillárja nem korabeli beépítésű, azt 1985-ben helyezték el.

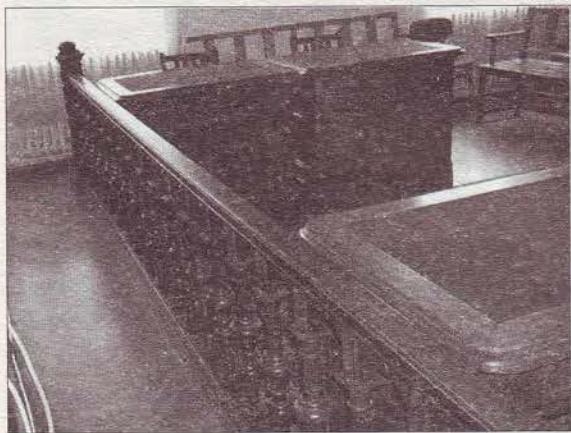
Bár 1939-ben az épületben sülyesztett kazánházat építettek ki kazánkéménnyel, a teljes kályhafűtést csak 1963-ban számolták fel. A folyosón még ma is több helyen láthatók üres falfülkék, amelyekben sülyesztett kályhakkal kisebb helyiségcsoportokat fűtöttek.

A járásbíróság míves antik bútoraiból jelenleg csak tucatnyi található meg az épületben. Ezek nem egységes megjelenésűek, több korszak berendezését tükrözik. A meglévő tárgyak közül kiemelkednek a folyosói padok és az egyik tárgyalóban fellelhető bírói, ügyvédi, valamint ügyészi asztal. Ezek szinte biztosan az épülettel egyidősek, stílusuk nem tiszta, de

sallangmentes, asztalos szerkezeteik a mai napig jó minőségben megmaradtak. Díszítésük harmonizál az épület külső megjelenésével, szakít a neostílusok túlbuzgó díszítettségével. Formavilágukban szecessziós elemek jelennek meg, amelyek egyértelműen az épülettel egyidős kivitelezésről árulkodnak. A bútorok tömör tölgyfából készültek, fa csapokkal és tartós réz lábakkal. Érdemes megjegyezni, hogy vélhetően sorozatgyártásban egy helyi asztalosműhelyben, Mahunka Imre Bútorgyárában készültek, közvetlenül a bíróság részére.

Az elnöki irodában található berendezések egyidősek, az 1920-as évek termékei. Egyszerűségük, letisztult formaviláguk figyelemre méltó, de nem egyedi darabok. A háromszoros óra divatos tömegtermék volt, amely kiváló minősége miatt a mai napig működőképes, hasonló darab sok polgári lakásban ma is megtalálható. Az elnöki karosszék és íróasztal szintén magas színvonalú asztalos munka.

Jablonszky Ferenc volt az, aki 19-20. század fordulójától az első világháború kitöréséig a legintenzívebb tevékenységet fejtette ki az igazságügyi épületek tervezésében. Sajnos, munkásságáról még nem készült átfogó tanulmány, élete szinte ismeretlen, annyi tudható róla, hogy 1864-ben született. Az is biztos, hogy az ő tervei szerint épült 1912-ben a Markó utcában a Budapesti Központi Királyi Járásbíróság egyéni jellegzetességek mellett neoromán stíluselemekkel tarkított zord épülete. Sokat pályázott. Pályamunkái között található a Pécsi Királyi Törvényszék és Fogház, a Pestvidéki Törvényszék és Fogház, a nagybecskereki, a zombori törvényszéki épületek terve, utóbbi több változatban is. Ő tervezte az Igazságügyi Minisztérium Alkotmány utcai épületét ugyancsak 1912-ben. □

Tárgyalóterem korabeli bútorokkal

*A szerző ezúton köszöni meg Dombi Gábor építészmérnök, műemlékvédelmi szakértőnek, hogy mint a PREMITERV Tervező és Innovációs Iroda (Szolnok) munkatársa, a bírósági épület bővítésének tervezése részeként készített építéstörténeti és kutatási tanulmányát – jelen cikk megírásához – rendelkezésünkre bocsátotta. A cikkben közölt terveket és fotókat Dombi Gábor szíves engedélyével közöljük.

Epizódok Aschner Lipót életéből, 2. rész

Az Egger család és Pintér József

Aschner portréjának felvázolásához feltétlenül szükséges néhány kortársának, kollégájának bemutatása, mert a vele kapcsolatban állók tevékenységének tükrében jobban kirajzolódik e különleges pályát befutott szakember személyisége.

1872-ben – Aschner Lipót születésének esztendejében – a fénycső és az izzógyártás még csak a kutatók álmaiban létezett, bár számos laboratóriumban már sikerrel kecsegtető kísérletek folytak a világítás forradalmasítása érdekében. Az első szénszálas izzólámpa előállítását Edison nevéhez fűződik, aki 1879-ben mutatta be találmányát.

Az 1872-es esztendő mégis meghatározó dátum, mert ekkor jelentek meg Budapesten az Egger-testvérek, a Tungsram elődjének alapítói. Az 1838-ban született Egger Béla Bernát pályája több ponton hasonlít Aschner Lipótéra. Mindketten sokgyermekes családban születtek, és az európai gazdaság egy-egy felívelő korszakában, kizárólag saját képességeiknek köszönhetően karrierjüket. Egger lakatosnasként, 24 évesen költözött Bécsbe, ahol az akkori legújabbnak számító technikai berendezésekkel, a távírókkal foglalkozott. 27 évesen önálló távírdafelszerelési műhelyt nyitott, amely olyan jelentős céggé erősödött, hogy pontosan tíz évvel Pestről való távozása után – Aschner születési évében – Egger hazatért, és a belvárosi Dorottya utca 9. szám alatt, nyolc munkással saját műhelyt nyitott. Újabb tíz év kellett, hogy a bécsi és a budapesti műhelyt közkereseti társaságként bejegyezze a cégbíróság. 1882-t írtak, és a szénszálas izzólámpa immár Európában is megkezdte hódító útját. A cég ekkor már az Első Osztrák-Magyar Villam Világítási és Erőátviteli Gyar Egger B. és Tsa. nevet viselte. (Érdekes nyelvtörténeti adalék, hogy a társaság nevében előforduló „villam világítási” kifejezés való-

jában a „villamos világítási” jelzős szerkezet összevont és rövidített változata. Bár maga az elektromos lámpatest csak az 1870-es évektől vált ismertté, magát a villamos jelzőt már 1843-tól alkalmazták a nyelvújítók. A villám főnévből képzett szót eredetileg jelentéstapadásként használták; így született például a villamos kocsi vagy a villamos vasút kifejezés.)

Egger Béla Bernát tulajdonostársai az Egger-fivérek – azaz Jakab, Henrik és Dávid, valamint Kremenezky János voltak. (Ez utóbbi tag, alig egy év múlva kivált a cégből, és önálló vállalatot alapított Bécsben.) Az Egger-testvérek közül ketten ugyancsak az osztrák fővárosban éltek, Dávid azonban korábban aranyművesként működött Budapesten. Ő készítette többek között Stefánia főhercegnő nászajándékát, egy arany ékszerkészletet.

Amikor Aschner Lipót 1896-ban irodistaként belépett az Egger céghez, a vállalat már a VII. kerületi Huszár utcában működött. (A Dorottya utcából a cég előbb a Rudolf rakpartra [ma: Széchenyi rakpart], majd a Huszár utcába költözött.) A távírókon kívül akkoriban már telefonkészülékeket, szénszálas izzólámpákat, valamint mikrofonokat gyártottak és exportáltak. (Az Egger cég és utódvállalatainak részletes történetét A Tungsram Rt.

EGGER B. és Tsa
BUDAPEST
VII. ker., Huszár-utca 7. szám.
TELEFONOK
hangosan beszélő mikrofonnal
Villamos világítás és erőátvitel
VASUTI ÉS HÁZI TELEGRÁF
CSILLÁROK (LUSZTEREK) 119-26. 2.
VILLÁMHÁRÍTÓK stb. stb.
Költségvetések ingyen és bérmentve.

története 1896–1996 című kötet tartalmazza; szerk. Koroknai Ákos; Aschner Lipót Alapítvány, 2004.)

Egger Béla Bernát különleges menedzseri tehetségére vall, hogy 1883-ban az akkor 25 éves Pintér Józsefet nevezte ki Dorottya utcai üzemének műszaki igazgatójává. A tulajdonos nem félt attól, hogy egy ifjú szakemberre bízsa a távíróberendezések gyártásának irányítását. Igaz, Pintér már nemzetközi tapasztalatokkal rendelkezett, hiszen a darmstadti műszaki egyetemen szerzett villamosmérnöki diplomát, majd Berlinben, Brüsszelben, Genfben és Londonban is dolgozott. Szaktudására és tekintélyére jellemző adalék, hogy amikor a cég a Huszár utcába kívánt költözni, az erzsébetvárosi előjáróság ahhoz a feltételhez kötötte az építési engedélyt, ha a gyárat Pintér József műszaki igazgató vezeti.

Pintér József és Egger Gyula vezérigazgató (Egger Dávid fia) kiemelkedő szerepet játszott a későbbi Egyesült Izzó nagyvállalattá alakulásában. Pintér irányításával rövid idő alatt megoldották a szénszálgyártást, a ballonfűvást és az üvegballonok vákuumszivattyúzását, beforrasztását. Nevéhez fűződik a budapesti telefonközpont műszaki terve és a

gyár vasúti biztonsági berendezéseket gyártó részlegének megalapítása. Egger Gyula új vezetői módszereivel és korszerű stratégiával hosszú távon meghatározta a cég jövőjét.

Aschner Lipót a gyárba való felvételével olyan közegbe került, ahol egyértelműen támogatták a tehetséges és kreatív fiatalokat. Az Izzóban mégsem maradt titok, hogy az évek során feszült viszony alakult ki Aschner és Pintér József között. A konfliktus 1908-ban kezdődött, amikor Aschner – a gyár frissen kinevezett kereskedelemi igazgatója – azt javasolta, hogy építsék le a Pintér által irányított telefon- és távíróberendezések részlegét. Azzal érvelt, hogy a gyengeáramú osztály nem rendelkezik elegendő műszaki felkészültséggel. Pintér József írásos beadványban válaszolt, amelyre az igazgatóság nevében Egger Ernő adott szakvéleményt. A döntés úgy szólt, hogy a gyár továbbra is fenntartja és fejleszti az osztályt. A két vezető közötti ellentétek Pintér József 1928-ban bekövetkezett haláláig fennmaradtak.

Az utókor szerencsére elsimította a két kiemelkedő vezető közötti konfliktust. Aschner Lipót nevét tér, Pintér Józsefét utca viseli Újpesten. *(Folytatjuk...)*

Csoportkép az Egger B. és Tsa. dolgozóiról. Középen – világos öltönyben – Pintér József

RÓBERT PÉTER

Kajlinger – akiről kuplét írtak, majd emléktáblát kapott

A 19. századi Pesten a vizet a Dunából merítették és kocsikról árulták – esetleg fúrt kutakat használtak. A kiegyezés után megkezdődött a vízvezeték-hálózat kiépítése – a főnyomócsöveket a kiépülő főútvonalak alá rejtették –, de a legtöbb helyre csak a szűretlen víz jutott el.

Az 1918-as év különösen nehéz esztendeje volt Magyarországnak. Az egyre inkább vesztésre álló háború a hátország életét is megnehezítette. Kevesebb jutott mindenből, még az ivóvízből is. Azon a kilencven évvel ezelőtti tavaszon, majd nyáron, a magasabb emeleteken csak este folyt víz a csapokból. „A víz a harmadik emelet magasságától kezdve vacsora utáni vendég lett. Színház és kapuzárás után jön rövid látogatásra, amelyet szorgalmasan ki kell használni, mert neki is megvan a maga zárórája. 10 óra és éjfél között minden csapnak zuhognia kell, hogy megteljen a kád, a mosdó és minden mozgatható edény” – írta Az Újság, a főváros legnagyobb napilapja. Gábor Andort is megihlette a vízhiány, kupléja máig emlegetett kabarésikerré vált: „Csak nézem hajnalig: Folik vagy nem folik?... De nem folik.” (Boross Gézát, a szám előadóját még vidéken is ezzel a kérdéssel üdvözlötk: „Folik vagy nem folik?”) E dalocska szerzője a Vízművek akkori főmérnökét nem túl hízelgően emlegeti: „Ó, Kajlinger Vízmű-főnök, a te neved legyen áldott, / csak tenéked köszönhetem ezt a pompás mulatságot [...] Kajlingert én megfojtánám egy egész kis kanál vízben.” A dal szerzőjének nem volt igaza, mert Kajlinger Mihály kitűnő szakember volt, akinek máig sokat köszönhet a főváros és Újpest is.

Kajlinger Mihály Pesten született 1860. február 27-én. Édesapja a Károlyi grófok jószágkormányzója volt. A budapesti Műegyetemen 1883-ban szerzett gépészmérnöki oklevelet, majd a fővárosi vízellátás szol-

gálatába lépett. Fiatal mérnökként megtervezte a központi csatorna-szivattyútelep 1200 lóerős berendezéseit, 1889-ben az ideiglenes Markó utcai szűrőtelepet. 1893-ban ugyancsak ő készítette a káposztásmegyeri főtelep elrendezési gépészeti terveit. Sikeres működésének elismeréséül őt bízták meg a káposztásmegyeri vízmű-telep második és harmadik szakaszának tervezésével és a kiviteli munkák irányításával. Az igazgató, Wein János nyugalomba vonulása után, 1896-ban a Fővárosi Vízművek vezérigazgatójának nevezték ki. E posztját 1923-ig töltötte be. Igazgatása alatt, 1904-ben fejeződött be a káposztásmegyeri vízmű-telep teljes, napi negyedmillió köbméteres kapacitásának kiépítése. A vízmű kútjai 13 km hosszan húzódtak az északi Duna-parton. A kupléban méltatlan módon kigúnyolt szakember irányításával készültek el a budai vízáttemelő telepek és -medencék, valamint a kőbányai vízmű-telep és víztorony is. A nagy kapacitású vízművek hosszú évtizedekre zavartalanra tették a főváros vízellátását. Kajlinger érdeme, hogy kutató feltárással a Szentendrei-sziget felső részének vízben gazdag kavicsrétegeire alapozták a főváros vízellátását. A galériák helyett új típusú kútrendszerrel valósított meg, s a szigeten szerzett vizet a Duna alatt átmenő alagutakon juttatta a szivattyútelepre. Új területeket vont be a vízellátásba, s a budai hegyvidék nagy víznyomását közbenső medencék beiktatásával csökkentette. Végül nagy érdeme, hogy a haszontalanul elpocsékoló víz megfogására indított több évtizedes harcának eredményeként, 1921-ben bevezették a vízfogasztásmérőket. A Magyar Mérnök- és Építészegylet Hollán Ernő-díjjal jutalmazta, és két ízben elnökévé választotta.

Nem véletlen, hogy Kajlinger Mihály végül Újpesten kapott emléktáblát, a külső Váci út 102. szám alatt. □

A 70 éves Tungsram strand alapítása és első évtizedei

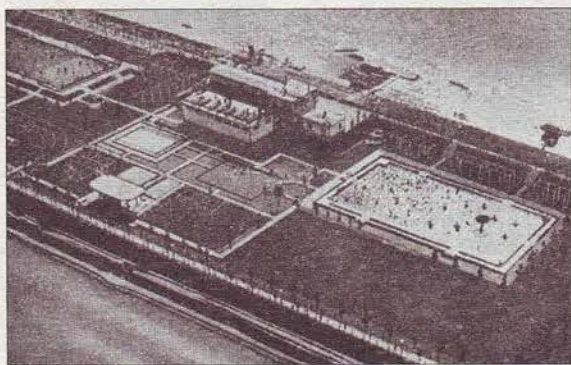
Az 1920-as évek közepén az Újpesti Torna Egylet, mely akkor 40 éves múltjával az egyik legpatinásabb sportklubnak számított, súlyos anyagi problémákkal küszködött; az addigi mecénások által nyújtott források elapadni látszottak. Ki tudja, merre vezetett volna a lila-fehér egyesület útja, ha nem Aschner Lipót kerül ekkor az elnöki székbe, aki az Egyesült Izzó vezetőjeként óriási összegekkel támogatta a klub működését, elhozva annak első aranykorát. Az 1925-ben UTE-elnöknek választott vállalatigazgató, az egyéb egyesületi juttatásokon felül, nagy figyelmet fordított a már meglévő sportpályák korszerűsítésére, valamint újak létesítésére is. Ezek a létesítmények nemcsak az UTE-sportolóit és a gyáróriás alkalmazottait, hanem Újpest város egész társadalmát szolgálták. A Megyeri úti stadion felújítása, a tenispályák, a tornász, birkózó és ökölvívó létesítmények építése után, 1938-ban készült el a legnagyobb szabású beruházás, a hatalmas Duna-parti vízisporttelep.

Újpest lakossága körében már az 1800-as évek végén oly népszerűvé vált a strandolás, hogy 1889-ben a mai József Attila utca végénél lévő Duna-part szakaszon kis fauszodát nyitottak. Ezt a létesítményt – felújítva – az önkormányzat 1910-ben a Népsziget partjaihoz helyezte át, biztosítva ezzel az UTE ekkor alakult

úszószakosztályának edzés- és versenylehetőségét. Az újpestiek (és a fővárosiak) körében azonban a Megyeri csárda alatt elterülő homokos partszakasz, az úgynevezett Lidó volt a nyári fürdőzés első számú központja. A nyílt víz minden évben sok áldozatot követelt, így állandóan napirenden volt egy „hivatalos” strandfürdő létrehozása. A tervet az Egyesült Izzó valósította meg: a Lidó szomszédságában, a Dunába félszigetszerűen benyúló Trianoni-gáton két éves munkával megépítette Európa egyik legnagyobb és legmodernebb vízi-sporttelepét. Méreteire jellemző, hogy majd 30 000 m²-es területének kialakítása során csaknem 150 000 m³ föld áthelyezésére volt szükség. Befogadóképessége meghaladta a 10 000 főt.

Az akkoriban UTE-Dunafürdőnek hívott komplexum megnyitójára 1938. július 10-én került sor. A kánikulai napokat hűvös idő váltotta fel, ennek ellenére hatalmas tömeg gyűlt össze a délután öt órára meghirdetett ünnepségre. Sorra érkeztek a meghívott díszvendégek, köztük Pohl Sándor, Újpest polgármestere, ifj. Horthy Miklós, a Magyar Úszó Szövetség elnöke, országgyűlési képviselők, miniszteri tanácsosok. Dr. Mikecz Ödön igazságügyminisztert a bejáratnál Aschner Lipóttal az élen az UTE vezérkara fogadta. Az Újpesti Dalkör elénekelt a Hiszekegyet, majd Mikecz Ödön, ifj. Horthy Miklós és Pohl Sándor beszéde következett, akik mindannyian az Egyesült Izzó példaértékű szerepvállalását hangsúlyozták. Ezt követően úszóversenyek és az UTE-MAC vízipólómérkőzés zárta a programot.

Rövidesen a közönség is birtokba vehette a minden kényelmi és sportberendezéssel ellátott létesítményt. A félszigeten elterülő strand bejáratát egy autóközlekedésre is alkalmas híd kötötte össze a parttal. A vízi-sporttelep három úszómedencéje közül az 50 m hosszú, 20 m széles, nemzetközi mérkőzések lebonyolítására alkalmas versenymedence, melyet 700 ülő és több száz állóhellyel vettek körül, a világhírű

Az új vízisporttelep madártávlatból

újpesti úszó- és vízipólgárda részére készült. A telep második, 50 m hosszú és 25 m széles medencéje kizárólag a strandolóké volt, akiknek 15 000 m² zöldellő napozó-pázsit, árnyas pihenők és padok álltak rendelkezésükre. A tágas, világos öltözőhelyiségekben egyszerre 4 000 személy öltöztethetett. A gyermekek külön medencében lubickolhattak, mely köré játszótérket építettek. Európában egyedülálló módon a medencéknek vízalatti megvilágítást is terveztek. Modern zuhanyzó-berendezések és sportfelszerelések biztosították a tökéletes fürdőzési és szórakozási lehetőségeket. A strand vizét, melyet kútvíz táplált, a gépház 25-26 fokra melegítette fel, s állandó cirkuláció mellett folyamatosan fertőtlenítették, tisztították. A telep központja a 200 csónak befogadására alkalmas csónakház volt, melynek helyiségeiben a strand irodái is helyet kaptak.

A helyi sajtó mindennek ellenére a félelmet fejezte ki, hogy az új vízi telep mégsem tudja majd betölteni a városi strand szerepét. Sérelmezték, hogy a terület messze fekszik a város központjától, tömegközlekedéssel nem megközelíthető, így az újpesti polgárok számára előnyösebb lenne a régi dunai fauszoda helyén vagy a Pamutgyár melletti Szent László téren egy városi strand létesítése. Aschner Lipót azonban lépéseket tett a 87-es villamos Megyeri csárdáig történő meghosszabbítása érdekében, és a munkálatokra 270 000 pengőt biztosított a BSZKRT számára. A MFTR igazgatósága pedig új személyhajó-kikötő megnyitása mellett döntött a strand közvetlen közelében.

A sajtó aggodalma alaptalannak bizonyult, évente több mint százezren keresték fel a minden igényt kielégítő strandfürdőt, 1943. augusztus elsején például 12 152-en menekültek a forróság elől a hűs medencékbe.

A második világháború után is töretlen maradt a strand népszerűsége. A Tungi becenéven híressé vált fürdő látogatóinak zömét az időközben Budapesthez csatolt Újpest lakossága, az Egyesült Izzó többbezzres dolgozógardája adta, de sokan érkeztek a főváros más kerületeiből és a környező településekről is. Az Izzó dolgozói a gyárban lévő sporttirodán és a szakszervezeti bizottságoknál válthattak felnőtt- és gyermekbérletet, a belépés 10 éves korig ingyenes volt. A május 1-től szeptember 1-ig nyitva tartó vízitelepen újpesti generációk tanulták az úszás

tudományát a legendás úszómester-edzőtől, Csukor Lászlótól. Mellette, egy kis zsebpénzért, a Dózsa és az Izzó vízilabdázói vállaltak ügyeletet a medencék partján.

A csónakház teraszán, a „kiváltságosok” kabinjai mellett működő büfé híres kártyacsaták helyszíne volt. Az ötvenes években olyan neves újpesti labdarúgók és sportvezetők alkottak asztaltársaságokat és ultiztak itt késő estig mint Balogh „Bonzó”, Szusza Ferenc, Kirádi Ervin, Péteri János vagy Dicker Mihály. Ugyancsak az ötvenes években indult a kis gumi-, majd teniszlabdával játszható egyérintős páros játék a strand hátsó felében található ülő-zuhanyzóban. Az évtizedekig zajló népszerű játékot, melybe később az újpesti futballisták is gyakran beszálltak, a Lelkes és a Csukor testvérek találták ki.

A versenymedence napközben a strandolóké volt. Zárás után azonban itt tartotta edzését és itt játszotta mérkőzéseit az Újpest és az Izzó pólócsapata, sőt néha a magyar vízilabda-válogatott is, több száz néző jelenlétében. A strandfürdő területén rendezett súlyemelő-viadalok (melyeken az Izzó színeiben versenyző későbbi Európa-bajnok, Ecser Károly is részt vett) és boxmérkőzések is nagy népszerűségnek örvendtek.*

A fő vonzerőt azonban továbbra is a kitűnő strandolási lehetőség nyújtotta. A következő évtizedek több átalakítást is hoztak, a felújítások azonban egyre inkább elmaradtak. A rendszerváltás után a strand rohamosan veszített népszerűségéből, majd 2005-ben lakat került a dicső múltú fürdőkomplexum, a legendás Tungi kapujára. □

*Az 1950-es évek eseményeinek ismertetése ifj. Péteri János visszaemlékezései alapján készült.

Teltház a strandon

A Toldi utca 9-től a Horthy Miklós út 72-ig*

A Toldi [ma: Langlet Valdemár] utca 9. egylakásos, kertes szolgálati ház volt, úgynevezett „gyári ház”, azaz a Wolfner és Társa börgyár tulajdona. Ott laktam tíz éves koromtól a férjhezmenetelemig, ott zajlott le tulajdonképpen ifjúságom. A Horthy Miklós [a visszaemlékezés idején Dózsa György, ma Görgey Artúr] út 72. biciklin hetnyolc perc oda; ez az egyemeletes, elől-hátul erkélyes családi ház a villasor bejáratánál [az 1950-es évek végén] az agg iparosok otthona. Itt éltünk [a férjemmel, dr. Gádor] Lacival és [sógornőmmel] Idával '44 tavaszáig, a németek bejöveteleig. Ebben a házban született [a fiunk] János, 1943. június 24-én, Úrnapján, egy csütörtök délután fél háromkor. [...]

Amikor később Ida révén bejáratos lettem a Horthy Miklós út 72-be, a különböző alkatú, felfogású, múltú és jövőjű fiatal embereknek változatos galériáját találtam ott. A ház első emeletén lévő négyszobás lakásban özvegy Gottlieb Jenőné lakott négy gyerekével. Finom volt, halk és olyan passzív, hogy mellette nyugodtan kialakulhatott és elsuhanhatott ez a vita nuovo, az új élet, melyet Idának fakasztottak maguk kö-

rül. A családi házat még az ő szülei, Singer Benő és a felesége építették. Akor még üres mező terült el a későbbi villasor helyén, a ház körül állatokat tartottak és Laciék is még szinte falun nőttek fel. Singer Benő dombóvári állomásfőnök volt, és nyugdíjba menetele után költözött Újpestre. Bibliofil hajlamú emberként nagyon szép könyvtárat hagyott hátra, amelynek '44-et-et túlélő darabjai ma a mi könyvespolcainkon állnak: régi bibliák, filozófiai és természettudományos könyvek. Laci volt a kedvence s neki a nagyapja az első tudományra tanítója.

A Singer családban három lány volt: Gizella, a Gottlieb Jenő felesége, azután Margit néni, aki ott élt velünk a földszinti kisebbik lakásban '44-ig (Auschwitzig); róla sokat kellene még mesélnem. S ha ő élne, a gyerekeim apai családjáról is jóval többet mondhatnék, mert ő volt a családi krónikás, a történetekkel zsúfolt tarsolyú mesélő nagynéni. [...] Margit néni lakása tele volt a nagy szegedi háztartásból magával hozott szebbnél szebb régi darabokkal, keleti és maga szötte magyar perzsákkal, vég damasztokkal. De ő maga egy sötét mosóruhában inkább a konyhában tett-vett egész nap – pedig hogy szeretett olvasni! Nem engedte meg magának az életöröm fényűzését. [...] Anyának született, és egyetlen kisfia halála után nem születhetett több gyerekeke. Férjét ismertem, házassági tanúnk volt. Weisel Samunak hívták. MÁV főfelügyelő volt és ami a legjellemzőbb volt rá – nyilván Margit néni is ezért lett a felesége valamikor – igen szép férfi. Magas, imponáló, zord arckifejezésű, máskor fölényesen nyájas és nagy világfi. Szeged kulturális életében s valószínűleg a maga szórakozásaiban úgy elmerült, hogy Margit néni csak árnyékként élt és főzögetett mellette (a híres sűrű szegedi tejföllel).

[...] A harmadik Singer-lány Ilonka néni volt, a marosvásárhelyi Révész Béláné. Őt is ismertem. Újpesten járt épp akkoriban, amikor – mint utóbb megtudtam – Margit néni megmutatott neki a vendégkislányok között, hogy csak nézze meg, azt fogja Laci feleségül venni. „Azt a kis macskabundást?” – kérdezte Ilonka néni, és a

Donáth Blanka, 1947-ben

kérdés módjában már benne volt, hogy rendben van. Erdélyi túránkon pár napot töltöttünk náluk '42-ben. Övék volt a legnagyobb könyvkereskedés és a legmodernebb, valóban szép ízléssel berendezett szálloda Vásárhelyen.

[...] De most térjünk vissza az 1930-as évekbe, amikor már özvegy Gottlieb Jenőné lakja a Horthy Miklós út 72-t négy gyerekével és váltakozó albérlőkkel a kis szobában. Akik csak még változatosabbá teszik az ottani élet tarka képét.

Bandi, a legidősebb fiú az anyai családra üt: magas, kövér, jovialis és reális. Berlinben végzi a mérnöki fakultást, de hazajöve is teljesen külön életet él a családban. A másik három gyerek, ha még oly különböző is, egyfából faragott. Ez az örökség Giza túlfinomult érzékenységevel tetézve a Gottlieb ágból jön: aszténiás alkatúak, Ida kivételével szőkék és kékszeműek, és különös hajlamuk van az elvontságra és valamiféle csendes különködésre, ami talán éppen az ősök paraszti pihentségéből állt elő. Legjobb lesz, ha elmondom, mi mindenkit találtam én náluk. Albérlőjük volt hosszú ideig egy indus orvos-házaspár, ez hosszú kapcsolat maradt. Látnok éppúgy akadt az ismeretségi körben, mint vad kommunista harcos, mellettük felejthetetlen alak Káplán Géza, az ateista zsidó rabbi, későbbi Kína-utazó, akitől egy időben először tanultunk eszperantóul. A házban mindenki zárkózott és passzív, ugyanakkor olyan az egész, mint egy átjáróház, ahol az emberek jönnek-mennek, kenyeret szelnek maguknak, leülnek a zongorához és vitatkoznak. Mikor a háború kitörése hazaveti Idát és Évit Párizsból, akkor különösen Évi – Ida gyerekkori legjobb barátnője – volt úgy, mint az enyém az Ági, és hogy ez az összeszővődött barátnői kör mennyi féltékenységen és váltakozó pártálláson ment át közben, arról lehetne beszélni.

[...] Ida és Évi gyakran játszottak „enfant terrible”-t [fenegyereket], fogadásból végigmentek a korzón kötényben, miközben uborkát ettek. Fő törekvésük volt „épater les bourgeois” [a „polgárpukkasztás”], de közben a Robitsek Zsuzsáék kis garzon lakásában megbeszéltük azt is, hogy lehetne megszüntetni a háborút végleg, mellesleg a tüdőbajt és hogy mit tehetnek a nők a világ megjavításáért. Három évvel idősebbek voltak, mint én; szabadok, előítélet-mentesek, míg én naiv és koromhoz képest gyerekes, –

megtisztelt a társaságuk, mely annyira elütött az én iskolai és egyéb nagyszámú barátkozásaimtól. Laci volt mindnyájuk között a legzártabb: puritán, a szellemi és testi sportoknak élő korántúli kamaszfiú alakjában. Amíg Idáék Párizsban voltak, addig kirándultam, eszperantóztam és hallgattam Bach számomra új zenéjét velük, míg mindenki tudta már, hogy össze fogunk házasodni, csak mi nem.

A németek jóvoltából huszonkét esztendőskoromra megtanultam, hogy magántulajdon egyszerűen nincsen és az embernek legkevésbé a világ anyagi javai után érdemes magát törnie (nem mintha addig törtem volna). Ennek ellenére az a négy év, amelyet a Horthy Miklós úton töltöttünk, majdnem olyan volt, mint egy család fészekrakása, és a háztartás majdnem olyan, mint egy valódi háztartás. Hogy mégsem egészen az volt, annak két magyarázata van. Az egyik, hogy a fészket, ahová én felköltöztem – s ahonnan a két idősebb fiú megnősülve kirepült – még Laciék nagyszülei magalapozták; csak a negyvennégyes események vetettek véget annak a szorongó tehetetlenségnek, amellyel végig képtelen voltam úrrá lenni padláson, pincén és a mennyezetig húzódó gardrobszekrények horgolópamut áradatán és kürtőkalapjain. (Meg is fogadtuk akkor szent esküvőssel, hogy mindig minden feleslegesen ki fogunk dobni későbbi saját lakásunkból!) A másik és kézzelfoghatóbb oka ennek a „majdnem felnőtt életnek” az volt, hogy hárman laktuk a lakást Lacival, Idával és hármunk életkora összesen nem érte el a hetven évet. Lelki életkorunk pedig ennél is zsengébb volt!

Ida párizsi egyetemei tanulmányainak félbeszakadtával hol ezt csinálta, hol azt, időnként állásban volt; Laci akkor még nem kezdte

A Toldi utca 9. napjainkban

meg mostani szívós munkáját a hozzátapasztott mérnökségből való kievezésre az elvontabb, tudományosabb elfoglaltság tág vizein, és mellékfoglalkozásként olvasott, tanult vagy zongorázott, amikor hazajött a Ganz gyárból, én egyetemre jártam. Amikor éppen nem sértettük egymást végig Idával a fürdőszobában hagyott holmik miatt, remekül éltünk. Tavasztól őszig a hátsó, kertre néző nagy erkélyen laktunk; 1943-ban János rácsos ágyát is odaköltöztettük ki. [...] Amikor pedig kilenc hónapos volt, 1944. március 19-én – egy vasárnapi napon – akkor bejöttek a németek.

Mondom, vasárnap volt. Kora délután János járókája körül guggoltunk, mert figyeltük, elér-e a piros pelikánt. Otthoni zöld szobám sárga függönyén besütött a nap, idillek idillje vett körül: vasárnap, béke, tejszagú gyerek. Jön Gárdos Magda: „Gyerekek, nem akarok rémhírterjesztő lenni, de bejöttek a németek!” A tetszetlen szó mint súlyos bomba hullt közénk. Plamm, kész. Vége.

A Horthy Miklós út 72-ben, ahol Weiss Mancíkon kívül csak mi fiatalok éltünk és nem volt házmester, aránylag könnyen lehetett embereket bújtatni. Amikor a németek bejöttek, már elég régen nálunk laktak a „fiúk”. Négy fiatal, húsz év körüli gyerek, szlovákiai menekültek. Egyikük, a komorképű, derék Dov, aki leghamarabb eltűnt tőlünk, egy szót sem tudott magyarul. A magas, vékony, gyermekien tiszta kékszemű Emánuel Diamant törte a magyart, míg Németh Jancsi, azaz Lév és Baruch kifogástalanul beszéltek. Dov, Lév, Baruch mind felvett zsidó nevek. Ezek a fiúk egy felvidéki kvucán, cionista kollektívában voltak, onnan menekültek szervezett csoportokban, mikor Szlovákiát evakuálták, mármint zsidó szempontból. Micsoda erő a szervezettség! Vitech vagy Béla Robinson volt a negye-

dik fiú, Baruch polgári neve. [...] Ezek a fiúk jöttek el Szlovenszkból mint mulya, alig érettségizett gyerekek, de pár hónap alatt tökéletes konspirátorok lettek. Lassan már semmi volt nekik hamis papírokat szerezni, lepecsételt élelmiszerjegyet, érvényes katonakönyvet. Akinek csak tudtak, segítettek és – amennyire bujkálva lehet – széleskörű agitációt fejtettek ki az ittenieknél, hogy készüljenek fel a németek bejövetelére. [...] Egyszer egy igen rokonszenves lengyel mérnököt hoztak el hozzánk látogatóba, Herr Kirschner. Komolyan, csendesesen beszélt. Arra akart rávenni minket, hogy építsünk titokban a ház alatt egy bunkert, ahol jónéhány ember meghúzódhat. Úristen! – hogy most csak úgy leálljunk a napi étellel, ne járjak be az egyetemre, küldjük el a Kispirost János mellől és fogjunk neki bunkert építeni! Ezt még a mi szabad fantáziánk sem tudta befogadni. [...] bunkert nem építettünk, de attól a pillanattól kezdve, hogy a németek csakugyan bejöttek, mi új életet kezdtünk. Nem törődünk semmit a tárgyainkkal, csak papírszerzéssel és bujkálási lehetőségek felkutatásával foglalkoztunk. A házunk az utolsó hetekben olyan volt, mint egy főhadiszállás, ahol a kommandót a tapasztaltabb szlovák menekültek vették át.

Apámék az első összeköltöztetésekre feljöttek hozzánk, onnan az újpesti gettóba, ahonnan elvitték őket a budakalászi téglagyárba. Innen egyenesen Auschwitzba vitt az út, nem is jött vissza az ő korosztályukból jóformán senki. Ági szülei is ott maradtak, de előbb testvérünkül adták az amúgy is annak számító Ágit, tudták, hogy mi bujkálni készülünk. Apámékat ma sem tudni hogy, kiemelték vagy húsz családdal és Pesten csinálták végig az ostromot csillagos házban, gettóban, falhoz állítva a nyilasoktól, majd megmenekülve; később Jánossal, majd János nélkül, aki Szentlőrincen volt, így maradtak meg. Mi június 30-án hagytuk el Pestet, mint utólag kiderült, előző napon vitték ki az újpesti zsidókat a téglagyárba. □

A Horthy Miklós út 72. napjainkban

*G. dr. Donáth Blanka, pszichológus. Budapesten született – ma Budán él –, de első elemista korától 1944-ig Újpest volt az otthona, közege, pátriája. Nagy szeretettel emlékezik vissza tanáira és társaira. A Kanizsai Dorottya Leánygimnáziumban érettségizett 1939-ben.

A 17. és 18. oldalon látható fényképeket dr. Sipos Kornél készítette.

Repülőmodellek Újpesten

Még csak öt-hat éves lehettem, amikor megláttam a szomszéd kertben egy vitorlázó repülőgép szárny-bordáját. A 20 éves szomszéd bácsi elmesélte, hogy ez annak a gépnek a darabja, amivel ő kényszerleszállást hajtott végre a Hármashatár-hegyen. Biztos voltam benne, hogy én is repülni fogok, de addig is modellezek. Ebből azután csak az utóbbi maradt. Teltek az évek, amikor már a Könyvesbe jártam, két osztálytársammal, Berzeviczy Gedeonnal és Baranyai Miklóssal a gimnázium modellező körében kezdtünk el gépeket építeni. A kör vezetője Zsigmond Zoltán, felettünk két évvel járó iskolatársunk volt. Ő később a közlekeleti országokban kulturális attasé, majd nagykövet lett. Berzeviczy Gida az akkor roszszul hangzó neve miatt sokáig gépkocsivezetőként dolgozott, később sikerült elvégeznie az egyetemet, és a váci Hajógyár tervező-mérnökeként ment nyugdíjba. Szegény Baranyai Miki híres szemész orvos-professzorunk, 1990-ben nagy rábeszélésre Hatvanban MDF-es képviselő lett. Később máig sem tisztázódott körülmények között kiesett egy második emeleti erkélyről, és hosszú kómás állapot után meghalt, most bizonyára az égben repíti gépeit. Érettségink után a Magyar Pamutnál is megalakult egy repülő és modellező kör. És ha már nem repülhettem, a sportorvosi vizsgálat ugyanis kiderítette rólam, hogy rejtett kancsalságom van, és ezért esetleg nem ott landolnék, ahol kellene, nem kaptam meg a repülési engedélyt. Maradt tehát a Pamutgyár modellező köre, ahol elkezdtem igazibb gépeket is építeni. Kora tavasztól késő őszig minden héten volt valamilyen versenyünk.

Patai Misi bácsi óriási lelkesedéssel fogta össze a társaságot és harcolt ki részünkre minden lehetőséget. Ez azért is könnyebb volt neki, mert a Pamutban volt művezető, az ő műhelyében dolgozott az a Nagy Józsefné, akiből később könnyűipari miniszter lett. Mindenhol zöld utat kaptunk. Fejlődött a kör,

és együtt jártunk repíteni a Magyar Pamut SC igazi vitorlázó repülőseivel. Ott repült az aranykoszorús Fejér Miki, aki még modellezett is és sokszor eljött a mi rendezvényeinkre is. Mi csak sóvárogva néztünk fel rá.

A modellező körben is voltak nagy nevek. Ilyen volt Tóth Pista és Király Misi. Ők mindketten csodálatos szép gépeket építettek. Király Misi még ráadásul gyorsan is dolgozott. Volt olyan versenyünk, amin Misi olyan géppel indult, amelyik a verseny előtti nap éjjelén készült el. Nem is ért el vele jó eredményt, mert egy gépet nemcsak szépre és jóra kell építeni, be is kellett repíteni. Meg kellett tanítani repülni. Ezeket a berepítéseket a Főti úton túli réteken, a megyeri dombokon végeztük. Itt épített és berepített gépemmel értem el a budaörsi válogató versenyen a legjobb időeredményemet és lettem ezüstkoszorús modellező. Kiutaztunk a mlada-boleszlávi világbajnokságra is 1957-ben. Ez akkor világutazást jelentett.

Sok baráti kapcsolat alakult ki a modellezők között. Együtt jártuk az országot versenyről versenyre a Pamut-busszal, együtt ünnepeltünk, ha valamelyikünk jó eredményt ért el. Patai Misi bácsi, Tóth Pista, aki később áttért a hajómodellek építésére és ebben a kategóriában lett többszörös országos bajnok, Király Misi, Fejér Miki, Lőrincz Pufi, aki NDK-s lányt vett feleségül és kiköltözött az akkori Kelet-Berlinbe, Dvorák Sanyi, aki az úszást hagyta abba a modellezésért, meg azért, mert egyszer, pillangózás közben nem vette észre, hogy már ott a medence vége. Néha a kis Vigyázó is ott volt, akinek édesapja a Lőrinc utcai iskolában volt tanár és ott vezetett egy modellező kört is, meg Somogyvári Jóska, akivel gyerekkori kapcsolatok is összefűztek; együtt építettünk egy léglökéses motort is, amely csak óriásikat durrant, de folyamatosan nem működött, és Vörös Endre, a későbbi többszörös országos bajnok, meg Varga Jóska, aki mint a Pamut fotósa örököltette meg versenyeinket.

A klasszikus szabadon repülő gépek versenyében (ebben a kategóriában vannak vitorlázók, gumimotoros, robbanómotoros, villanymotoros és nagynyomású széndioxiddal üzemelő gépek, meg vannak zárt térben – csarnokban, magas barlangban – repíthető konstrukciók) állította fel Tóth Pista is és Király Misi is többórás időtartam rekordját. Sokszor az órákig repülő gépek el is vesztek. Ezért a későbbiekben úgy módosították a versenyeket, hogy egy startot csak három percig mérnek, és ötször kell startolni. Így az elérhető maximális idő kilencszáz másodperc lehet. Holtverseny esetén további startokat kell végezni emelt másodpercekkel, amíg ki nem alakul a végső sorrend.

A modellező versenyeken sok érdekes emberrel találkoztam. Köztük volt Aszalai Lajos bácsi, aki már 1910-ben is épített repülő modellt; ott volt Schwahulai Sándor, az első helikopter-modell építője még a 10-es évekből, Horváth Endre, aki 1962-ben több mint 50 év sikeres versenyzéssel a háta mögött Paul Tissandier Diplomát kapott (ez a díj a modellsport legnagyobb nemzetközi elismerése), meg Tóth Imre, az 1957-ben alakult Modell Kísérleti Intézet munkatársa, a nemzetközileg is elismert modell-motorok kifejlesztője, Pinkert Gyuri és Cifra Lali, akik még ma is tanítják

modellezni a gyerekeket, és közben építenek is. Az 1980-as évek végén engem is szerettek volna visszacsábítani, de aztán hosszú gondolkodás után, fájó szívvel, nemet mondtam. Egy szép és jó modell elkészítése sok órai munkát, aerodinamikai ismereteket, kezűgyességet és művészi hajlamot is igényel. Nem véletlenül építette a legszebb műrepülőket Ördögh Laci, aki az Iparművészeti Főiskolán szerzett diplomát. Benedek György, már a II. világháború előtt is neves versenyző volt, a forradalom után azonban „nem kívánatos” ember lett. Pedig ő volt a magyar modellezés egyik legnagyobb alakja. Nemcsak csodálatos gépeket épített, nemcsak csodálatos eredményeket ért el, de benne, az akkori friss gépészmérnökökben a modellezés elméletének egyik megalapítóját is tisztelhattuk. Szélcsatornás kísérleteket végzett, szárnyszelvényeit nemcsak megrajzolta, hanem elméleti és gyakorlati úton is kimérte.

Az ő szárnyprofiljaival nyertek versenyeket a Rőser testvérek, később Vörös Endre is, aki még kis ugrabugraként a Pamutban kezdett modellezni. Benedek Gyuri indította el Magyarországon a széndioxid motoros kategóriát, miután 1990-ben visszakarta megérdemelt helyét a magyar modellsportban. 1993-ban nemzetközi Antonov-díjjal jutalmazták szárnyszelvényeit.

Én egy másik szelvényre, egy Jedelsky félére esküdtem, egy érdekes vonalúra, amely a szokásostól eltérő építést is igényelt. A kísérletező vegyész bőrömből nem tudtam kibújni. Ezzel a gépemmel lettem válogatott.

Azóta sok idő telt el. Elment már Winkler László, Rőser Norbert, Nagyiványi, elment már Patai Misi bácsi, Tóth Pistáról csak annyit tudok, hogy sok versenyt nyert rádió-irányítású vitorlás hajó kategóriában, Király Misiről, Dvorák Sanyiról még ennyit sem. Néha még Somogyvári Somesszal szoktunk álmodozni a régi szép időkről.

Ma új fiúk reptetik modelljeiket. Ezek a gépek már előregyártott, dobozokban félkészben vásárolható játékszerek. Elveszett a géptervezés élménye is. Pedig milyen nagy öröm volt megrajzolni egy modellt, kiszerezni a szárnyszelvényeket és bejáratni a motorokat, amelyek visszarúgtak, a légsavak elverték az ujjainkat és néha a legrosszabb pillanatban mondták azt, hogy: nyet. □

A Káposztásmegyeri lakótelep története évszámok tükrében, 3. rész

1999. március-április – Fel-
újítják az Óratornyot.

**1999. április 10., má-
jus 8., június 12.** – „Fuss egy
fáért” néven futóverseny zaj-
lik. A nevezési díjakat az önkormányzat az
M0-s körgyűrű fásítási programjához használ-
ja fel.

1999. június 12. – Elsőként kerül
megrendezésre a Káposztásmegyeri Nap
programsorozat az Andrásfi Gyula sétányon.

1999. október 2. – Ünnepelesen le-
rakják a Böröndös utca kanyarulatánál, a Kor-
dován térrel szemben a leendő református
templom és gyülekezeti ház alapkövét. Az ün-
nepségen dr. Hegedűs Lóránt püspök hirdet
igét.

1999. október 29. – Átadják az M0-s
autópálya 2-es és új 2-es (2A) főutak közötti
szakaszát. A körgyűrű északi szektorának első
3,5 km-es, M3-as autópálya és az új 2-es út
közötti része ekkor már négy és fél hónapja
használható.

1999. december 16. – Az Ipari park-
ban a Levantex Szerviz Kft. számára építendő
IVECO Haszongépjármű Kereskedés és Szer-
viz épületének alapkövetéti ünnepségét tart-
ják. Ez az első vállalkozás az Ipari Parkban.

2000. február 29. – Az Andrásfi Gyula
sétány Kósa Pál, az 1956-os Újpesti Forra-
dalmi Bizottság kivégzett elnökének nevét
veszi fel.

2000. április 1. – Megnyílik a Rex Ku-
tyaotthon Alapítvány új irodája a Külső Szilá-
gyi út 104. alatt.

2000. április 4. – Az Észak-pesti Ipari
Parkon áthaladó „1. számú út” neve Ipari park
utca lesz.

2000. május 4. – Átadják a Farkas-
erdőben a tanösvényt és az erdei iskolát.

2000. május 9. – A káposztásmegyeri
ügyfélszolgálati iroda (KÜSZI) a Hajló utca
42-44-be költözik. Itt ülésezik a Káposztás-

megyeri Településrészi Önkormányzat tes-
tületé is.

2000. május – Megyeri Harangszó
címmel megjelenik a Tulipán Hagyományör-
ző és Családóvó Egyesület lapja 3000 pél-
dányban.

2000. október 1. – A Farkaserdőben
leteszik a Rex Kutyaotthon Alapítvány szerve-
zésében építendő Budapesti Állatvédelmi és
Természetvédelmi Kultúrpark alapkövét.

2001. március 9. – A Külső Szilágyi út
és Megyeri út csomópontja közelében építendő
önkormányzati lakások ünnepélyes alapkö-
vetételére kerül sor.

2001. tavasz – Megindul a Homok-
tövis utca menti új lakóházak építése az Inter-
estate Rt. beruházásában. Az utca délkeleti ol-
dalan két 21 lakásos, a Hargita utcában egy 28
lakásos társasház építése kezdődik.

2001. június 8. – Káposztásmegyeri
Napok keretében a Farkaserdőben felavatják
az erdei óvodát és a Megglingen teszt pályát.

2001. augusztus 1. – Az Óceán TV át-
alakul, Újpest Televízió néven működik to-
vább. Szerkesztősége továbbra is a Karinthy
Frigyes Általános Művelődési Központban
(KFAMK) van.

2001. augusztus 27. – Első adásával
jelentkezik az Újpest TV.

2001. október 8. – A BKV dolgozói
buszjáratot indít a Szilas-patak és a Dunakeszi
déli határában épülő bevásárlóközpont között
„Auchan különjárat” jelzéssel.

2001. október 25. – Megnyílik az
Auchan Tópart bevásárlóközpont. Megköze-
lítésére e naptól a dolgozói járat helyett 125-
ös számmal közlekedik autóbusz a Szilas-pa-
tak melletti végállomástól.

2001 őszi – Megkezdődik a református
templom építése.

2002. február – Megindul a Külső
Szilágyi út és Homoktövis utca sarkán a leen-
dő jégcsarnok területén a tereprendezési

munka. Az intézményt az Avantage 3 Kft. építteti, tervezését a Finta Stúdió, kivitelezését a Contur-Bau cég végzi.

2002. március 23. – Nemzetközi Drogmegelőzési és Közlekedésbiztonsági Programiroda nyílik a Böröndös utca 26. földszintjén, az egykori OTP-fiók helyiségében.

2002 tavasz – Napraforgó Képességfejlesztő Központ nyílik a Megyeri út 226-ban a részképeség-zavarral küszködő vagy sérült kisgyermek számára.

2002 tavasz – Megkezdődik az Óceánárok utca és a Farkaserdő melletti területen a Budapesti Állat- és Természetvédelmi Kultúrpark kivitelezése.

2002 nyár – Beköltöznek az első lakók a Megyeri úti önkormányzati bérlakásokba.

2002. augusztus 31. – Az Újpesti Városnapok keretében Besenyei Péter motoros műrepülő-világbajnok negyedórás repülőbemutatót tart, majd gépével leszáll a Megyeri úton.

2002. szeptember 1. – Felavatják a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Babits Könyvtárát a volt Babits Könyvesbolt Lóverseny téri helyiségeiben.

2002. szeptember 23. – Lerakják az AstraZeneca jégcsarnok alapkövét.

2002. október 14. – Átadják a Farkaserdőben „az erdő gyümölcsei” nevű tanósvényt, az új tűzrakó helyeket és a padokat.

2002. október 15. – Felavatják a Megyeri út mentén húzódó önkormányzati bérlakások II. ütemének épületeit. Az ünnepélyes átadás a Megyeri út 201-203. számú ház belső udvarán zajlik. Az új építésű önkormányzati bérlakások száma ezzel 240 lesz.

Épülnek a Hajló utca négyemeletes (35. és 37. sz.), illetve nyolcszintes (36-38. sz.) lakóházai 1984-85-ben

2003. március 1-14. között – Az „Evangéliumot Minden Otthonba” Alapítvány támogatásával a református és a katolikus közösség tagjai kopogtatnak be a káposztásmegyeri otthonokba, megszólítva a lakókat. A missziót dr. Tomka Ferenc katolikus, Zámbo András református, Solymár Péter evangélikus és Újvári Ferenc baptista lelkész vezeti.

2003. április 1. – A Börfestő utca 1-3. alatti 60 férőhelyes bölcsőde működését ideiglenesen szüneteltetik.

2003. május 10. – A Külső Szilágyi út 106-ban felavatják az Újpesti Szlovák Kisebbségi Önkormányzat Irodáját.

2003. június 12. – Megnyílik az AstraZeneca Jégcsarnok.

2003. június 15. – A tanulók számának csökkenése, valamint forráshiány miatt bezár a Szőnyi István Általános Iskola kisiskolája. Az épület diákkollégiumként funkcionál tovább.

2003. szeptember 1. – A Börfestő Utcai Általános Iskola 12 évfolyamos gimnáziummá alakulva működik tovább Csokonai Vitéz Mihály 12 Évfolyamos Gimnázium néven.

2003. október 15. – Új közterületek kapnak nevet az Ipari Park területén: Alma-kerék utca, Íves út, Kőrösbánya utca, Malomvíz utca, Marosújvár utca, Tenkefürdő utca.

2003. december 18. – Újabb utcákat neveznek el 1956-os kivégzett újpesti forradalmárokról: Gémes József utca, Koszterna Gyula utca, Somlyói Nagy Sándor utca.

2004. február 1. – A Káposztásmegyeren (Óceánárok utca 7-ben) működő Családsegítő Szolgálat az újpesti Deák Ferenc utca 93. szám alá költözik.

2004. június 1. – Végleg bezár a Börfestő utca 1-3. alatti bölcsőde.

2004. június 26. – Ünnepélyes keretek között megnyílik a Budapesti Állat- és Természetvédelmi Kultúrpark, azaz az Állatsziget.

2004. június – Az Újpesti Evangélikus Gyülekezet minden hónap első és második vasárnapján istentiszteletet tart a Szentháromság templom kápolnájában.

2004. június – Káposztásmegyerre, az Óceánárok utca 7. szám alá költözik az ÁNTSZ Budapest Fővárosi IV. Kerületi Intézete.

2004. július 1. – Lakótelepi rendőrség kezd meg működését Káposztásmegyeren. A

Budapesti Rendőr-főkapitányság húsz fővel növeli meg a járőrök létszámát.

2004 nyár vége – Káposztásmegyer II-ön átadás előtt áll az „Új negyed” elnevezésű 130 lakásos épületegyüttes a jégcsarnok–Külső Szilágyi út–Megyeri út által határolt területen, valamint a „Homoktövis lakópark” a Homoktövis utca délkeleti oldalán.

2005 nyár – Új tulajdonos működteti a káposztásmegyeri jégcsarnokot, amely „Budapesti Koriközpont” néven üzemel tovább.

2005. szeptember 1. – Az éjszakai 14É jelű buszjárat helyett a 914-es jár a Délpesti autóbuszgarázstól. Meghosszabbítva, a Külső Szilágyi úton át Káposztásmegyer II-ig, Megyeri útnál lévő végállomásáig közlekedik.

2005. november 29. – Az Ipari Park területén új közterületek kapnak nevet: Zalatna utca, Székelyszenttamás utca, Madéfalva utca, Érmihály utca.

2005. november – A református templom irodája és lakrésze használható állapotba kerül, a kisebb csoportos foglalkozások is itt zajlanak. A vasárnapi istentiszteleteket azonban továbbra is a Községi Házban tartják.

2005. december – A lakótelep életével kapcsolatos közérdekű információk az Interneten is elérhetők a kaposztásmegyer.lap.hu címen működő linkgyűjtemény segítségével.

2006. március – Terület-előkészítéssel, fakitermeléssel megkezdődik az M0-ás híd és a hozzá vezető autópályát építése.

2006. május 2. – Az Ipari Parkban található Zalatna utca neve megváltozik, ezután Óradna utcának hívják.

2006. nyár – Az Európai Unió előírásainak megfelelően felújítják a Sárpatok utca 1-3., a Böröndös utca 10-22. és a Járműtelep utca 7. előtti játszótereket.

2006. október eleje – Döntés születik az M0-ás körgyűrű építés alatt álló északi Duna-hídjának elnevezéséről. Az építmény a Megyeri híd nevet kapja.

2006. október 14. – Megnyílik a Káposztásmegyeri Kerékpáros Park az Óceánárok utca és a Szilas-patak között, a Farkaserdő utca torkolata közelében. A pálya tervezői Csontos Csaba és Bódi Tamás, az Újpesti

Farkasok Kerékpáros Sportegyesület (UFKE) tagjai, kivitelezője az ÉPÍT ZRt. és az Óbudai Zöldterületépítő és Fenntartó Bt.

2006. október 23. – Hálaadó istentisztelet keretében kerül sor a félig kész református templom két új harangjának megszentelésére.

2006. október – Elkészül a Megyeri út és a Homoktövis utca kereszteződésének átalakítása, új körforgalmi csomópont jön létre.

2006. október vége – Megszűnik a KFÁMK-ban működő Újpest Televízió.

2007. február – Megkezdődik az Aquaworld vízparadicsom építése az Íves út mentén.

2007 nyár – Megszűnik a Szőnyi István Általános Iskola. Épületében a továbbiakban az alapítványi Gyermekeház Általános Iskola, Gimnázium és Szakképző Iskola működik.

2007. szeptember 3. – Megszűnik a 124-es autóbuszjárat. Ezzel együtt a 125-ös 126-os, az eddigi 126-os pedig 126A jelzéssel közlekedik tovább.

2007. október – A nyári tulajdonosváltást követően „Jég és Rendezvény Centrum” néven ismét fogadja látogatóit a káposztásmegyeri jégcsarnok. Az intézmény már nem csak a jeges sportok számára ad otthont, hanem egyéb programok, koncertek megrendezésére is sor kerül. Falain belül jegyiroda is megkezdte működését.

2007 második félév – A volt tréler út Megyeri út (Csíksomlyó utca 2/1.A.) és Kosztérna Gyula utca közötti megmaradt szakaszát sétálóúttá alakítják át. A régi úttest mellé új utcai lámpákat helyeznek.

2008. március 13. – „Új város született... Káposztásmegyer 25 éve képekben” címmel fotó és dokumentum kiállítás nyílik a Községi Házban. A megnyitót követően levetítik Paulus Alajos „Új város születik” című, 1987-ben készült filmjét, mely Káposztásmegyer születésének egyik legfőbb képi dokumentuma. A tárlat hivatalos zárónapja – a lakótelep alapkövetételének 25. évfordulója – március 28. □

*A szerző ezúton mond köszönetet Iványiné Konrád Gizellának, Iványi Jánosnak, Mészáros Ferencnek és Szöllősy Marianne-nak az anyag összeállításában és kiegészítésében nyújtott segítségével.

TÓTH MÁTÉ

Babits és Arany

Petőfi és Arany „oly hatalmas és végletes két szembenálló tipusa a magyar léleknek, hogy valamelyikét mindenünk közelállónak érzi a maga kedélyéhez s e rokonságérzet adja meg irodalmi ítélkezéseinek öntudatlan alapját” – írja Babits 1910 őszén a két költőről írott tanulmányában. A 19-20. század fordulóján dúló Petőfi-kultusz idején nem kérdés, hogy Babits a kisebbség nevében szólítja Aranyt húnyt mesterének.

A vers a fogarasi „száműzetés” második évében, 1909 őszén született, egy három szonettből álló szöveg első darabjaként. A három vers a költő életében nem

jelent meg együtt. A szonettek első tételét, az itt közölt verset a Nyugat 1910. január 1-jei száma hozta. A költeményből a kortársak Ady-ellenes támadást olvastak ki; sőt maga Ady is, aki megpróbálta megakadályozni a költemény Nyugat-beli közlését. Az eredetiben szereplő „Hunyt mesterem” helyett a felütést Babits többes szám első személyű alakra változtatta, amellyel már egy rejtett kincsek feltárására kész új nemzedék nevében beszél.

Tanulmányok, versek, esszék sora bizonyítja, hogy az Arany-hagyományt Babits a pályája kezdetétől fogva tudatosan vállalta. A felvállalt hagyomány melletti kiállás büszke manifesztációja ez a szonett is.

BABITS MIHÁLY

Arany Jánoshoz

(Egy megzavart verselő a XX. században)

Hunyt mesterünk! tehozzád száll az ének:
ládd, léha gáncsok lantom elborítják
s mint gyermek hogyha idegenbe szidják
édesapjához panaszkodni tér meg:

úgy hozzád én. E nemzedék szemének
gyenge e láng, bár új olajak szitják:
cintányérral mulatnak már a szittyák
s rejtett kincset sejteni rá nem érnek.

S kiáltanak: Nincs benne tűz, sem érzés!
nem takart seb kell, inkább festett vérzés!
és jönnek az új lantosok sereggel,

sebes szavakkal és hangos sebekkel:
egy sem tudja mit mond, de szóra bátor,
magát mutatni hősi gladiátor.

(1910)

HIRMANN LÁSZLÓ

Szőnyi István

Újpesthez az elmúlt másfél évszázadban számos festőművész kötődött. A Baross utcában műterme volt Lotz Károlynak, alkotott városunkban Derkovits Gyula, itt élt és festett Pállya Celesztin. Valamennyien máshol születtek, életük választott színtere volt Újpest. A kivétel Szőnyi István. Újpesten, a Deák Ferenc utca 23-ban látta meg a napvilágot, 1894. január 17-én. Szülőházán ma emléktábla áll. Életének csak rövid szakasza, kora ifjúsága kötődik a városhoz.

Az elemi iskolában a tanító felfigyelt tehetséges diákjára. Szőnyi visszaemlékezése szerint: „Mikor sor került az első rajzórára, az óra alatti működésemnek váratlan és meglepő eredménye lett. A tanító úr [...] az első padot az ablak és a katedra közé húzta, ahol a legjobb volt a világítás. Engem oda ültetett. Minden reggel első dolga volt, hogy a hozott tárgyakból szép beállítást rendezzen számomra, amit én a tanítás befejeztéig nagy élvezettel, legjobb tudásom szerint lefestettem.”

Középiskolai tanulmányait a híres Markó utcai főreál iskolában folytatta, ahol legkedvesebb tanára Földessy Gyula, Ady barátja és verseinek sajtó alá rendezője volt. 1913-tól a Képzőművészeti Főiskolán tanult, Ferenczy Károly és Réti István növendékeként. 1914 nyarán jutott el először Nagybányára, az ottani neves festőakadémiára. Az ezt követő néhány év meghatározó volt művészi érése és fejlődése szempontjából.

A világháború őt sem kerülte el. A fronton derekasan helytállt, főhadnagyi rangig vitte. Tüdőlövését követően leszerelték, de sebesülésének következményeit egy életen át viselte. A háború végére már önálló művésznek számított. Korai képeit markáns expresszivitás és konstruktivista stílusjegyek jellemezték. 1924-ben önálló kiállítással jelentkezett. Az Ernst Múzeumban megrendezett tárlata hamar ismertté tette nevét.

Pátzay Pál szobrászművész révén ismerte meg későbbi feleségét. A friss házaspár 1924-ben Zebegénybe költöztek, egy hangulatos villaépületbe. A házat nyaralóként tartotta fenn Szőnyi István apósa, Bartóky József, aki nemcsak államtitkár volt, de állatmese íróként is jó nevet szerzett magának. Hamarosan megszületett a házaspár kislánya, Zsuzsanna, aki később édesapjának gyermekmodelljévé vált. A család boldog harmóniában élt.

A zebegényi ház és a Dunakanyar varázslatos tája ettől kezdve Szőnyi teremő szellemének ihlető környezetévé vált. A ház mögött óriási kert terült el, két dombbal, fenyvessal, réttel és kaszálóval. A kis falu kimeríthetetlen témát biztosított a festő-

művész ecsetje számára. Az első itt töltött évek meghatározó alkotása a bruegheli karakterű Zebegényi temetés című kép (1928), ami Szőnyi István talán legismertebb festménye. Az alkotás kétszer is vevőre talált, de a műgyűjtők feleségei visszaküldték a festőnek azzal, hogy nem laknak együtt egy fekete koporsóval. Így lett a kép Szőnyiné tulajdona.

1929-ben a művész ösztöndíjasként Rómába utazhatott. Nagy lelkesedéssel kereste fel az antik és reneszánsz tereket, de – amint megfogalmazta – Róma „nem keltett” benne „visszhangot”. A több évre tervezett tanulmányút így mindössze négy hónapra rövidült. Szőnyi István visszatért Zebegénybe, ahol az őt megérintő témák, a táj és a benne élő emberek várták. A művész irigylésre méltó idillben alkotott. Reggeli után, ha jó idő volt, felballagott a kertbe, ott festett ebédig. Délben hazasétált ebédelni, majd rövid pihenőt követően újra a kertben festett. Felelevenített egy már-már feledésbe merült festőtechnikát, a tojástemperát. Festékeit maga porította, keverte. Az évek során műtermében tökélyre fejlesztette rézmetszéstudását.

A kis falu, a festő hajléka idővel zárandokhellyé vált. Megfordult itt Bernáth Aurél, Aba-Novák Vilmos, Vass Elemér és Patkó János is, hogy csak a legfontosabb pályatársakat említsük. Hagyománnyá vált az augusztusi Szent István nap megünneplése, a vendéglátó festőművész baráti körben történő köszöntése.

Újpesttel kevés kapcsolata maradt, az is jobbára csak személyi kötődés volt. Látogatója volt Zebegényben Derkovits Gyula és Berda József is, akinek Szőnyi az 1950-es években egyik támogatója volt.

Szőnyi nem csak művész: pedagógus is volt. 1925-től a Belvárosi Szabadiskolában oktatott, majd 1937-ben kinevezték a Képzőművészeti Főiskola festő-tanárának. Kétféle életet élt, csak hétvégeken tért haza Zebegénybe. Tanítványait egyszerű szavakkal oktatta: „Fiam, bízzon csak mindig tehetségében. Enélkül nincs művészi munka”.

A második világháború mély érzéseket váltott ki belőle. Bajcsy-Zsilinszky Endrével,

Tildy Zoltánnal és Illyés Gyulával együtt tagja lett a háborúellenes nemzeti függetlenségi fórumnak, a Történelmi Emlékbizottságnak. A saját eszközeivel kárhoztatta az értelmetlen harcot. 1943-ban megfestette a Kerti pad című képét. A fényárban úszó festmény a világ borzalmaitól elvonuló festő magányát is szimbolizálja.

A háborút követő baloldali fordulat új kultúrpolitikát hozott. A hatalom olyan művészeket keresett, akik a nép közül valók, témáikat a nép köréből merítik. Szőnyi Istvánt is a támogatott festőművészek közé akarták sorolni. 1949-ben Kossuth-díjjal tüntették ki. Szuverén szellemiség lévén, Szőnyi nem vált a Rákosi-rendszer ikonjává. Nem sikerült ráerőltetni a kor jellemző stílusát, a szocialista realizmust sem. Egyedi hangvételét, jellegzetes ecsetkezelését megőrizte. Megrendelésre készült munkái, mint például a csepeli postapalota szekkéja, színfoltok a kor hasonló alkotásai között. Az elismerések így sem maradtak el: 1952-ben Érdemes művész, négy évvel később Kiváló művész címet kapott.

1958-ban újra eljutott Rómába. Az ifjúkori bénító varázslat ezúttal megtört. Szőnyi István lelkesen festette a napfényes Itáliát, a mediterrán színek elevenedtek meg palettáján. Különösen kedvelt témája lett Fiumicino, egy kicsiny halászfalu a Tevere torkolatánál.

Ekkorra azonban már elhatalmasodott rajta tüdőbaja. 1960-ban, utolsó olaszországi tartózkodása idején, családja és barátai gyönyörű műtermet építettek számára Zebegényben. A festő azonban ezt már nem használhatta. 1960. augusztus 20-án még megünnepelték névnapját, de az összejövételnek már búcsú hangulata volt. Tíz nappal később halt meg.

Zebegényben alussza örök álmát, az ottani kis temetőben, ahol legismertebb képének alapélménye érte őt egykoron.

Újpesten szívesen emlékeznek meg a város híres fiáról. Születésének 100. évfordulójára az Újpesti Városvédő Kör koszorúzással egybekötött ünnepséget szervezett szülőháza előtt. 1995-ben az azóta megszűnt Lakkozó utcai általános iskola az ő nevét vette fel. Az épületen domborművű, arcképes Szőnyi-portrét helyeztek el.

Zebegényi részlet, 1935–36

Zebegény, ahol Szőnyi István alkotó évtizedeket töltött el, árpádkori település. A középkorban Almásznak hívott falut a Pécsváradtól délre fekvő Zebegény (ma: Szebény) községben fennállott bencés apátság birtokolta, ezért idővel a Duna menti község is ezt a nevet vette fel. Szent Benedek szerzeteseinek fontos szerepe volt a környék életében, itteni monostorukat még IV. Béla alapította.

A falut fekvése és a folyam közelsége a 19. századra kedvelt üdülőhellyé tette. A Duna itt szorul be a Börzsöny és a Visegrádi-hegység közé, festői völgyben tör magának utat. A szobi vasútvonal megépülésével a táj a fővárosból könnyen megközelíthetővé vált.

Mikor Szőnyi István ide költözött, a falucska lakossága nem érte el az ezer főt. A vasút mellett posta és távíróhivatal biztosították a kapcsolatot a külvilággal.

A festő letelepedésekor már állt Zebegény jelképe és legnevezetesebb műemléke, a Havas-Boldogasszony Plébánia. A római katolikus templom Kós Károly, az erdélyi polihisztor grafikusművész, író és építész első jelentős munkája. Kós 1908-ban publikálta a templom terveit a Magyar Iparművészet című szaklapban. A következő évben fel is épült a templom, bár a torony eredeti rajzait Jánuszky Béla módosította. A magyaros szecesszió jegyeit hordozó épület kalotaszegi motívumokkal díszített. Belső bútorzata is Kós tervezése, festményeit Körösfői-Kriesch Aladár vezetésével az Iparművészeti Főiskola növendékei készítették.

Zebegény különösen nyaranta volt hangos. A két háború között itt működött a budapesti Gyermektelep Egyesület egyik nyári tábora. Szőnyi festményeinek visszavisszatérő témája volt a vízparton hancúrozó gyermekcsapat.

1967-ben nyílt meg a Zebegényi Szőnyi István Emlékmúzeum, a művész lakóházában. □

Nem szabad nagyon belemélyedni a bajokba, attól nem lesz jobb, csak rosszabb

Szőnyi Zsuzsa, Szőnyi István festőművész lánya 1924. október 2-án született Budapesten. Eddigi élettörténetét a Roma summus amor (Cs. Szabó Lászlóval való levelezése), a Vándor és idegen (Márai levelek-émlékek), a Triznyakocsmá és a Római terasz című könyvekben írta le. 1999-ben Ciampi olasz államelnök a Köztársasági Érdemrend parancsnoki fokozatának aranykeresztjét adományozta Szőnyi Zsuzsának az olasz–magyar kultúrkapcsolatok ápolásában szerzett érdemeiért.

– *Zsuzsa asszony, kérem, mondjon néhány szót édesapjáról, családjáról!*

– Édesapám 1894-ben született Újpesten. Szülőháza a Deák Ferenc utcában van, ma emléktábla jelöli a helyét. Gyermekéveiről nem sokat tudok, de rövid ideig bizonyosan ott éltek. Nagyapám vasúti hivatalnok volt, gyakran került más állomáshelyre. Édesapámat az 1914-es háború alatt behívták katonának. Festészetet előbb Ferenczy Károlynál, majd a háború után a Képzőművészeti Főiskolán Réti Istvánnál tanult. Őt nagyon szerette,

A Szőnyi család 1926-ban

stílusában is nagyon nagy hatással volt rá. Közben egy festészeti szabadiskolában tanított, hogy valamilyen jövedelme is legyen. Úgy emlékszem, itt ismerte meg édesanyámat is, Bartóky Melindát. Anyai nagyapám a Földművelési Minisztériumban volt államtitkár, s nagyon szerette Zebegényt. Itt vett egy kis házat, melyet Kós Károly építész alakított át. Egyébként ő építette ott a templomot is. Így került abba szép sváb faluba két erdélyi stílusú épület. Apámnak nagyon kevés jövedelme volt ekkor, s nagyapám nekik adta a házat, éljenek ott. Boldogan éltek, a nagy kertben megtermett majdnem minden. Születésemtől kezdve teljesen ott rendezkedtek be. Öcsém, Péter két évvel később követett. A gondok akkor következtek, mikor elértük az iskolás kort. Zebegény akkoriban olyan kis falu volt, hogy a 6–12 éves gyerekek egy osztályba jártak, még a vonat sem állt meg. A szüleim azt mondták, valami kis nevelés, ösztönzés kell a gyerekeknek, így jött ismét szóba Budapest. Találtak is egy lakást, melyhez műterem is tartozott, a VIII. kerület Baross utca 21-ben az V. emeleten. A lakásunkhoz tartozó hatalmas műterem egy részében apám szabadiskolát nyitott.

– *Milyenek voltak a Zebegényi évek?*

– Nekem mint gyereknek olyan volt, mintha a Paradicsomban lennék. Két éves voltam, mikor megszületett az öcsém. Jó időben anyám reggel felöltöztetett, s kitett a verandára. Két kutyánk volt, ők vigyáztak rám. Úgy nőttem fel a kertben mint egy vadóc. Sokat jártunk családotul a Dunára, csónakáztunk, fürödtünk. Azt hiszem, akinek ilyen élete lehetett gyerekkorában, boldog ember. Egész életemben igyekszem jókedvűen élni, a bajokat sem tragikusan felfogni. Nem szabad nagyon belemélyedni a bajokba, attól nem lesz jobb, csak rosszabb.

– *De vége lett az aranyéletnek, legalább is az iskolaidőben. Melyik iskola mellett döntöttek a szülők?*

– Öcsémrel együtt a Mária Terézia téri (ma: Horváth Mihály tér) úgynevezett Minta-iskolába (ma: Fazekas Mihály Gyakorló Iskola) jártunk. Végül a Veres Pálné Gimnáziumban érettségiztem, Péter pedig a Trefort utcában.

– *Mennyire változtatta meg életüket a háborús időszak?*

– Apámnak sok ismerőse volt, a zsidóüldözések alatt sokszor segítette növendékeit és a tőle képet vásárlókat, képgyűjtőket. A műterme melletti mosdót laboratóriumnak rendezte be, itt hamisított részükre keresztleveleket és menleveleket, mindent, amire szükség volt. Eredetileg kémikusnak készült, nem festőnek, pontosan tudta, mivel lehet az eredeti tintát kiszedni a papírból, s hogyan lehet oda más szöveget beírni. Ezeket aztán az öcsém vagy más ismerősök vitték szét a városban a leendő tulajdonosokhoz. Nagyon sok embert megmentettek így. De a háború alatt a műtermet is átalakítottuk, itt többen rejtőztek el az üldöztetés elől.

– *Szép elismerést kaptak az utókortól azok, akik ilyen életveszélyes munkát vállaltak azokban az időkben.*

– 1984-ben az egész család kapott Yad Vashem kitüntetést. Jelentős elismerés ért mindnyájunkat a közelmúltban is, mert a Böszörményi úton felállított emléktáblán mindannyian név szerint szerepelünk a zsidómentők között, apám, anyám, Péter, Jolán nevű féltestvérem és én. Jolán apám korábbi kapcsolatából született nővérünk volt.

– *Úgy tudom öccsét korán elvesztette.*

– Sajnos 18 éves korában meghalt. Ő szaladgált állandóan a városban és vitte szét a hamis igazolásokat, s a nyilasok végül is kifigyelték. A svéd követségre kellett bemene-külnie, ott talált védelmet, szerelmével, egy zsidó kislánnyal együtt. Egy-másfél évig éltek ott, de agyhártyagyulladászt kapott, és a gyógyszerhiány miatt nem maradt életben.

– *A háború a tragédián túl anyagi károkat is okozott a családnak?*

– A házunkat az ostrom alatt lebombázták, az épület úgy megsérült, hogy az V. emelet a II.-ra esett vissza. Mindenünk odaveszett. Néhány képet a romok alól sikerült kimenteni, többek között a Zebegényi temetés címűt is. Rongyokban került elő, s egy restaurátor

hozta rendbe, olyan jól sikerült, hogy apám azt mondta: „Jobb, mint az eredeti”.

– *S az ön élete hogyan alakult?*

– Nehezen végeztem el a gimnáziumot.

A '30-as évek végén erős német hatás uralkodott az oktatásban is. A tanterv ennek megfelelően alakult. Ady Endrét például abszolút semmibe vették, részeges, félig bolond embernek bélyegezték, erkölcsi fertőnek. Felszólaltam, hogy egészen mást hallottam otthon a szüleimtől, Ady a legnagyobb költő, és rá büszkének kellene lenni, nem úgy tárgyalni, ahogy itt. Ki akartak rúgni. Szüleim látták, „nem lehet ezzel a gyerekkel bírni”. 17 éves koromban magántanuló lettem, s így érettségiztem. Az ELTE bölcsészkarán magyar-francia szakra iratkoztam be. Két híres professzorom is volt, magyar szakon Horváth János, francián Eckhardt Sándor tanított. Mint a fiatal lányok általában sokat báloztam én is. A Vigadóban mérnökbál, jogászbál, közgazdász-bál szinte egymást érték, nem éreztük a háborút, messze volt a front. Jöttek haza a fiatal karpaszományosok, nagy táncolások, mulatozások zajlottak. Így ismertem meg jövődő férjemet, Triznya Mátyást. Rendhagyó fiatalnak számított ő is, mindenképpen festő akart lenni, de apja közgazdasági pályára küldte. Beiratkozott ugyan, de célját nem adta fel. Megtudta, hogy barátja ismer engem, mondta neki, ennek a nagy festőnek a lányával meg kell ismerkednie. Na, jó mondta Laci barátom, bemutatlak neki. Az Operában a szünetben találkoztunk. Rögtön észrevettem, hogy rémes alak, darlingos dobozból – akkor ez előkelő cigaretta volt – egy ócska Szimphoniát vesz elő, és azt szívja. Megkérdeztem: mondja, maga miért szív darlingos dobozból Szimphoniát? Nagyon dühös lett, azt gondolta, ezt a nőt megfojtom... Persze másnap már telefonált, hogy szeretne velem találkozni, de kérettem magam, nem értem rá. Később aztán óriási szerelem lett belőle, nagy séták, beszélgetések, filozofálgatások. Rövidesen odament anyámhoz, és megkérte a kezem. Mire anyám megkérdezte, hogy egyetemisták lévén miből akarunk megélni. Nagy sóhajtozás volt a válasz. Anyám azt mondta, újból jelentkezzen, ha már ledoktorált. Nagy szomorúság következett. 1943 volt, jöttek a bombázások. Azt mondtam a szüleimnek, úgyis meghalunk, er-

re a kisidőre ne legyünk boldogok? Feleségül megyek Triznya Mátyáshoz! 1944. március 19-én volt az esküvő. Egy rokonunk a Duna felső folyásánál lakott, telefonált is, gyerekek itt jönnek a német tankok, most akartok esküvőt tartani? Mondtuk, már megrendeltük az ebédet a Ritzben. A piarista kápolnában volt az esküvő, Matyi egyik tanára adott össze bennünket. Nászútról szó sem lehetett, de gondoltuk a Golf Szállóba megyünk a Svábhegyre. Kivettünk egy szobát, ám másnap reggel kopogtattak, hogy itt van a német főhadiszállás, azonnal menjünk innen! Így kezdődött a házasság... Szüleink vettek egy kis lakást a Villányi úton, odaköltöztünk. Igazunk lett, életben maradtunk ugyan, de alig. Az ostrom alatt a legveszélyesebb helyen laktunk. A Margit Intézetből hordtuk a vizet, mert csak ott volt, és két hónapig pincében laktunk. Mikor végre kimehettünk, első kérdéssé vált, vajon mi történt a szülőkkel? Pesten maradtak a Baross utcában. Híd nem volt, hogy jutunk át? Végül a Mancsi hídon sikerült átjutnunk.

– *A háború után lassan stabilizálódott az élet. Hol talált nyugalmat a család?*

– Apámék ott maradtak a II. emeleten, aztán jött a rendelet, hogy a nagyobb lakásokat társbérletre alakítják, s egy kalauznő került oda családjával. Szűkké vált a lakás, mert három szoba volt összesen, így végleg kiköltöztek Zebegénybe. Anyagilag már stabilizálódtak, hiszen 1937-től a főiskolán is tanított édesapám, több képét is megvásárolták, munkája nyomán kezdett híres ember lenni.

A Szónyi házaspár Zsuzsával és Triznya Mátyással Rómában, 1957 őszén

Zebegényből minden héten egyszer járt be tanítani az iskolába. Egészen 1948-ig a lehetőségekhez képest viszonylag normális életet éltünk mi is a Villányi úton. A választásokon még a kommunisták 16.9 % szavazatot kaptak, de utána elszabadult a pokol. Úgy döntöttünk, kimegyünk külföldre. A szülők is mondták, ti még fiatalok vagytok, új életet tudtok kezdeni.

– *Az elhatározás megszületett, megvalósítani azonban nem volt egyszerű...*

– Persze, nem volt egyszerű. Embercsempészt kellett találni, végül akadt segítők, aki megmondta, hová ülünk a vonatra, hogy az ellenőrzésen ne akadjunk fel, és eljutottunk Sopronig. Sopronban megyünk az utcán, s két biciklis rendőr megállít, maguk hova mennek? Azonnal bevittek, először ott a várbörtönben voltunk, majd később Szombathelyre az Államvédelmi Hatóság helyiségébe szállítottak át. Borzalmas volt. Zsúfolásig telt börtön, százazrek akartak kimenni az országból. Szerencsénk volt, ugyanis Matyi apjának cipőüzlete volt a Váci utcában, s bőrnagykereskedése a Paulay Ede utcában. Matyi előzőleg óvatosságból minden dunántúli cipésznek küldött egy-egy levelezőlapot, hogy körútra indul s visz néhány bőrmintát bemutatni. Az államvédelmisek meg is találták a táskájában. Így nem tudták bizonyítani, hogy mi ki akarunk szökni. Egy hónap után polgári bíróságra kerültünk, rögtön fölmentettek. Miután vizsgatértünk Pestre, elhatároztuk, hogy most már mindenképpen kimegyünk, mert közelelől láttuk, milyen állapotok uralkodnak. A második kísérlet sem sikerült. Végül találtunk egy szombathelyi családot, akik segítettek. Egy nagyon ügyes menyecske szervezte, úgy mentünk, mintha esküvőre érkezénk, ajándékot is vittünk, az esküvő is valóságos volt. Az egész család kimenekítéssel foglalkozott különböző településeken. Az egyik éppen Zalalövön, végül is ők vittek minket át a határon 1949 februárjában. Grazba kerültünk, ismerőseink laktak ott, ők segítettek tovább.

– *Előre eldöntötték melyik országban kívánnak élni? Nem fogadott minden ország menekülteket akkor sem.*

– Mindenképpen tovább akartunk menni, először Angliát vettük tervbe. A férjem jól beszélt angolul, két nyarat töltött az exeteri

egyetemen. Végül Olaszországba mentünk, bár nagyon nehéz volt, mert senkit nem engedtek be. Az európai országok mind tiltakoztak a magyar menekültek ellen. Korda Vince díszlettervező, Korda Sándor öccse annak idején apámmal tanult a főiskolán, ő segített, hogy Rómába kerülhessünk. 1949. július 25-én érkezünk az olasz fővárosba. Férjem a Cinecittá-ban kapott díszletfestői állást. De Sica akkor kezdte forgatni a Csoda Milánóban című filmet, az olasz filmgyártás nem volt még képes bizonyos trükkök elkészítésére. A rendező hivatott egy amerikait, aki segített, de nem tudtak egymás nyelvén, szerencsére kéznél volt a férjem, ő tolmácsol, illetve rajzokat készített az amerikai elképzeléseiről. Két-három hónap múlva, ahogy már lenni szokott, az amerikai összeveszett az olasz rendezővel és hazautazott, s így Matyira maradt a film befejezése. Olyan jól sikerült, hogy 1953-ban meghívták egy nagy filmlaboratóriumba, 25 év után onnan ment nyugdíjba. Nagy boldogságára eközben jutott ideje festeni. Több kiállítása is volt, 1977-ben a Dante Alighieri képzőművészeti díj aranyérmét kapta meg Olaszországban, 1992-ben Pro Cultura Hungarica kitüntetést kapott posztumusz a magyar Művelődési és Köznevelési Minisztertől az olasz-magyar kulturális kapcsolatok ápolásáért.

– Rómában megtalálták a helyüket, de itt-bon a bezártság tovább élt. Hogyan sikerült tartani a szülőkkel kapcsolatot?

– Folyamatosan leveleztünk. Ezt a levelezést adja most ki a zebegényi múzeum.

– Személyesen mikor találkozhattak először?

– 1956 elején tudott a két mama kijönni hozzánk. 1957 őszén jöhetett ki apám először. A vonat lépcsőjén állva mondta: Gyerekek, mi a pokolból jövünk. Két hónapig volt nálunk. Sok ismerőssel találkozhatott, Korda Vince is eljött hozzá Angliából. Másodszor 1959 novemberében látogattak meg szüleim. Édesapám felszabadultan festett esőben, nap-sütésben, sok vázlatot készített Fiumicino környékén. Hazatérése után ezek kidolgozásából nagy kiállítást tervezett. Sajnos az első világháborúban szerzett tüdőbetegsége kiújult, de végül a szíve mondta fel a szolgálatot 1960. augusztus 30-án. A festmények befejezetlenek maradtak.

– A közelmúltban kedves kis könyv jelent meg Triznya-kocsmá címmel. Mondana erről pár szót?

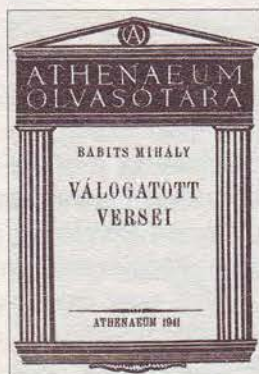
– Mikor kikerültünk Rómába, kevés magyar lakott ott. Nem tudtak sehol összejönni, beszélgetni. Kirándulni jártunk, egyszer elmentünk Frascatiba kocsi-val. Visszafelé olyan dugóba kerültünk, hogy 5 órán át zötyögtünk a 30 kilométeres úton. Férjem azt mondta, ebből elég, inkább gyertek hozzánk. S így kezdődött, hogy kirándulás helyett nálunk találkoztunk rendszeresen. Egyik barátunk, Várady Imre nagyon örült ennek a kis elfoglaltságnak. Miközben üldögtünk, beszélgettünk, borozgattunk, megszólalt: Gyerekek olyan jól érzem itt magam, mint egy igazi kocsmában! Így született a Triznya-kocsmá. Lassan minden magyar, aki Rómában megfordult, járt nálunk. Weöres Sándor, Pilinszky, Márai. Többen írták, hogy ez nem kocsmá, hanem irodalmi műhely, egy szalon, de nem sikerült megváltoztatni a nevét, ez már ránk ragadt! Szombat esténként jutott rá időnk.

– Mikor sikerült először hazalátogatniuk?

– Mikor apám meghalt, természetesen rövid időre haza tudtunk jönni, de később is voltak akadályok. Édesanyám temetésére nem értünk haza 1967-ben, mert nem lettek kész a papírjaink. 1984-ben férjemnek rendezett kiállítást az Olasz Intézet. Nem tudtunk eljönni a megnyitóra, mert nem kaptam vízumot, ugyanis az olasz miniszterelnökségen dolgoztam fordítóként, s úgy látszik nem voltam elég megbízható a magyar állam szempontjából. Minden általunk ismert művész, irodalmár megjelent, s mérgeződött. Borsos Miklós felháborodva ordította: Mi az, hogy nem engedték haza ezeket? 1987-ben Zebegényben Matyinak újabb kiállítást rendeztek, akkor már együtt jöhettünk. '89-től aztán gyakran látogattunk haza. Sajnos férjem a szabadságból keveset élvezett, 1991-ben meghalt.

– Manapság mivel tölti napjait?

– Apám képeit hazahoztam Rómából, több könyvem is megjelent. Hál' Istennek egyik kiállítás a másik után nyílik meg, most jöttem Szolnokról, utazom Rómába, majd ismét Zebegényben lesz program. Nem unatkozom, sok a dolgom. □

Újpest Önkormányzata a várossá nyilvánítás 101. és Babits Mihály születésének 125. évfordulójára – a Kossuth Kiadó Zrt. gondozásában – közreadta Babits Mihály Válogatott versei című kötetének hasonló kiadását. A könyv 1941 nyarán jelent meg, Magyarország hadba lépése, és alig néhány héttel a költő augusztus 4-én bekövetkezett halála előtt. A gyűjtemény a négyszáznál több Babits-vers egynegyedét tartalmazza. Nincsenek benne az első világháború alatt készült nagy háborúellenes versek (a szerző ugyanis remélte, a magyarság talán kívül maradhat az öldöklésen). Babits a „halál pitvará”-ban „újrarendezte” költői életművét, azoknak az alkotásoknak biztosítva helyet, amelyeket mintegy utolsó üdvözlétként, akkor a legfontosabbnak ítélt. A kötet végén tanulmány segíti az érdeklődő olvasó eligazodását. A kötet az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben (Berda József u. 48.) megvásárolható.

A kötet az Ybl Miklós tervei szerint épült fóti templom felszentelésének 150. évfordulóján jelent meg. Első részében a magyarországi romantikus építészettel foglalkozó tanulmányok olvashatók. A további fejezetek a fóti templom létrejöttét, az építető Károlyi István gróf életútját és a Szeplőtelen Fogantatás dogmájának elfogadását ismertetik. A szerzők között találjuk Buda Attilát, aki a templom építetőjéről fest részletes portrét, majd Károlyi gróf kőzetkatalógusát elemzi; Iványi Jánost, aki ismerteti a fóti római katolikus templom és műemlékegyüttes felújítási munkáit, valamint Szöllősy Marianne-t, aki Romantika és realitás – Újpest és a Károlyiak címmel írt értékes tanulmányt. A kötetet a Terc kiadó jelentette meg.

Táblaavató

Az Újpesti Városnapok keretében a Közművelődési Kör augusztus 29-én 10 órakor emléktáblát avat dr. Semsey Aladár, Újpest egykori polgármestere tiszteletére. A Városháza előtt beszédet mond dr. Somos András, Újpest díszpolgára. A domborművet – Mihályi Gábor Munkácsy-díjas szobrászművész alkotását – dr. Derce Tamás polgármester avatja fel.

Városnapi program

Augusztus 29-én 19 órakor „Nem játék a világ! Látni, teremteni kell!” címmel Helyei László színművész Babits-estjére kerül sor az Újpesti Polgárcentrumban (Árpád út 66.). 18 órakor itt nyílik meg a Pállya Celesztin pályázatra beadott képzőművészeti alkotások kiállítása.

A Megyeri híd napja

Szeptember 13-án délelőtt 10-től 22 óráig hagyományos hídi vásárok hangulatát idéző programok fogadják a közönséget. A részletes program megtekinthető a www.eszakihid.hu címen.

Kulturális Örökség Napjai Újpesten

Szeptember 20-án szombaton, a Megyeri híd látogatóközpontja fogadja az érdeklődőket. A híd lábánál horgonyzó állóhajón filmvetítést és előadást tartanak, majd hídi sétát szerveznek. 21-én vasárnap, 12-17 óra között a Szent István Király Plébánia várja az érdeklődőket, akik a templom és a Clarisseum történetéről hallhatnak rövid előadást.

Gyász hír

Július 7-én 65 éves korában elhunyt Melczer András, az Újpesti Községi Televízió nyugalmazott főszerkesztője, egykori önkormányzati képviselő. Az általa rendezett Újpest építészeti öröksége című dokumentumfilm 1998-ban elnyerte a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Dercsényi Dezső-díját.

Szeptemberi számunkban az 1., 4., 6., 7., 11., 12., 22., 28. és 30. oldalon látható fotókat az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény bocsátotta rendelkezésünkre.